

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra sociální práce

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

MICHAELA VLKOVÁ

**PROGRAMY PRIMÁRNÍ PREVENCE A JEJICH VLIV NA ŽÁKY
ZÁKLADNÍCH ŠKOL**

v Litoměřicích

**PRIMARY PREVENTION PROGRAMS AND THEIR IMPACT ON
ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS**

In town of Litoměřice

Praha 2015

Vedoucí práce: **PhDr. Kazimír Večerka, CSc.**

PODĚKOVÁNÍ

- ☞ Na tomto místě bych ráda poděkovala zejména vedoucímu mé práce, PhDr. Kazimíru Večerkoví, CSc., za jeho pomoc a laskavé vedení mé bakalářské práce.
- ☞ Metodikovi prevence Pedagogicko-psychologické poradny Litoměřice, paní Mgr. Kateřině Davídkové, za poskytnutí informací, obrovskou pomocí s dotazníkovým šetřením a možností osobně se účastnit konkrétního programu primární prevence.
- ☞ Doc. Ing. Daliboru Holdovi, CSc., za pomoc a konzultace spojené s výzkumnou částí mé práce.
- ☞ Mgr. Pavle Vavrouškové, výchovné poradkyni na Základní škole Litoměřice, Havlíčkova, a zástupci ředitele pro 2. stupeň Mgr. Josefu Kroupovi na Základní škole Litoměřice, Boženy Němcové, za možnost účastnit se programu primární prevence a velkou vstřícnost při časové prodlevě během výzkumného šetření.
- ☞ Žákům 5. a 7. tříd Základní školy Litoměřice, Boženy Němcové a Havlíčkova, za jejich ochotu při vyplňování dotazníků pro výzkumné šetření.
- ☞ Své rodině, především rodičům a sestře za maximální podporu během celého studia.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, řádně jsem citovala všechny použité prameny a literaturu, a práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 11. 8. 2015

.....

Michaela Vlková

ABSTRAKT

Bakalářská práce zkoumá vliv externích programů primární prevence, které jsou realizovány na základních školách ve městě Litoměřice. Dále zjišťuje účinnost a potřebnost těchto programů v rámci výuky na základních školách.

Teoretická část práce se zaměřuje na vymezení základních pojmů a vývoje pojetí primární prevence rizikového chování. Dále pojednává o významu preventivní práce, o programech primární prevence, jejich obsahu a cílech. Práce popisuje externí programy primární prevence, které jsou v Litoměřicích vytvářeny a realizovány Pedagogicko-psychologickou poradnou Litoměřice, Městem Litoměřice ve spolupráci s Městskou policií Litoměřice a diskutuje šířku záběru těchto programů.

V praktické části se práce zaměřila na vyhodnocení dat získaných na základě dotazníkového šetření, mezi žáky základních škol v Litoměřicích. Výzkumné šetření bylo prováděno v rámci externího programu primární prevence „Bezpečně na internetu“, které realizovala Pedagogicko-psychologická poradna Litoměřice. Mé vlastní šetření bylo provedeno dvoufázově, nejprve před zahájením programu a následně po jeho ukončení, celkově ve čtyřech třídách dvou základních škol (první a druhý stupeň).

V závěru práce jsou shrnuty výsledky dotazníkového šetření a vyvozené závěry plynoucí z šetření.

Klíčová slova:

Programy primární prevence

Prevence kriminality mládeže

Kyberšikana

Rizikové chování

Sociálně patologické jevy

ABSTRACT

This bachelor Theses examines the impact of primary prevention programs, which are implemented in primary schools in town of Litoměřice. Bachelor Theses tries to find out the effectiveness and usefulness of these programs during the lessons in primary schools.

Theoretical part of the work focuses on definition basic terms and the development of primary prevention of risk behaviours. Also discuss the importance of preventive work and programs of primary prevention of their content and objectives. The work describes the external primary prevention programs which are established and implemented by Educational and Psychological Counselling in town of Litoměřice. And also programs which are implemented by Town of Litoměřice in cooperation with the local police and discusses cutting width of these programs.

The empirical part of the work focuses on evaluation of data collected through research among primary school pupils in town of Litoměřice. Research was conducted in the external primary prevention program which named "Safe on the Internet". This program was implemented by Educational and Psychological Counselling in town of Litoměřice. My own investigation was carried in two phases. First phase was before the start of primary prevention programs. Second phase was after finishing primary prevention program, in four classes at two primary schools.

In conclusion, I summarize the results of their research and conclusion drawn from the research.

Key words:

Primary prevention programs

Prevention of youth crime

Cyber bullying

Risk behaviour

Social pathological phenomena

Obsah	
ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	10
1. 1. Prevence kriminality	10
1. 2. Primární prevence	10
1. 3. Programy primární prevence	10
1. 4. Rizikové chování	10
1. 5. Sociálně patologické jevy	11
2. PRIMÁRNÍ PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ	12
2. 1. Obsah a základní dělení primární prevence	12
2. 2. Cíl a cílové skupiny primární prevence	14
2. 3. Primární prevence v zahraničí	16
3. PROGRAMY PRIMÁRNÍ PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ	18
3. 1. Podoby a cíle programů primární prevence	18
3. 2. Charakteristika programů primární prevence	20
3. 3. Evaluace programů primární prevence	21
3. 4. Certifikace programů primární prevence	23
4. PRIMÁRNÍ PREVENCE KRIMINALITY A SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ V LITOMĚŘICÍCH	24
4. 1. Preventivní aktivity organizované Městem Litoměřice	24
4. 2. Činnost Pedagogicko-psychologické poradny Litoměřice	25
4. 3. Program primární prevence „Bezpečně na internetu“	26
5. ŠKOLA A JEJÍ VLIV PŘI PREVENCI RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ	27
5. 1. Škola jako rizikový činitel i prostředník v prevenci	27
5. 2. Školní metodik prevence	27
5. 3. Minimální preventivní program	28
PRAKTICKÁ ČÁST	30
6. ÚVOD DO PRAKTICKÉ ČÁSTI	30
6. 1. Cíl výzkumného šetření	30
6. 2. Hypotéza a očekávání	30
6. 3. Technika sběru dat	30
6. 4. Nástroje sběru dat	30
6.5. Výběr výzkumného vzorku a metodika experimentu	31
7. VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	32

ZÁVĚR	53
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	54
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	55
PŘÍLOHY	57

ÚVOD

Svou bakalářskou práci na téma „Programy primární prevence a jejich vliv na žáky základních škol“ jsem si vybrala nejen z důvodu svého zájmu o tuto problematiku, ale také proto, že kriminalita mladistvých je velký problém, který má dopad nejen na zúčastněné osoby, ale na celou společnost. Domnívám se, že je velmi důležité, možná až zásadní, aby se s mladými lidmi pracovalo nejen tehdy, kdy se u nich již vyskytne rizikové chování, ale hlavně preventivně, s cílem zabránit rozvoji sociálně patologických jevů u dětí, mladistvých a ve společnosti.

Rizikové chování může ohrozit život a integritu jedince, rodiny a společnosti. První projevy mohou propuknout již ve velmi mladém věku dětí a následně pokračovat až do jejich dospělosti. Zde zastává neodmyslitelnou výchovnou úlohu rodina. Ta by měla zajistit zdravý a bezpečný vývoj dítěte, a to jak vývoj duševní, tak i fyzický, a vychovat z dítěte samostatného a zásadového jedince s pevnými hodnotami. Bohužel je to ale velmi často právě rodina, která v této oblasti selhává. Společensky je nutné reagovat na tyto skutečnosti zapojením do této výchovné osvěty zejména pracovníky základních škol a jiných školských zařízení. Školy již dnes mají své školní metodiky prevence a s mladými lidmi pracují v rámci výuky.

Základní školu navštěvují děti ve věku, kdy se formuje jejich osobnost a vytváří své první názory a postoje. Zde se proto pro školu nabízí možnost, jak rozšířit již získané informace od rodičů o další upozornění na škodlivé chování a sociálně patologické jevy, s kterými se mohou žáci setkat. Škola má při prevenci k dispozici různé nástroje, které může při předcházení vzniku a rozvoji některého z typů rizikového chování použít.

Na druhé straně je však nutno připomenout, že i školní prostředí je prostorem, kde některé druhy tohoto chování vznikají a rozvíjí se. Jedním z mnoha nástrojů, které škola může využít k zabránění vzniku některých nebezpečím asocialit či antisocialit, jsou tzv. programy primární prevence, neboli programy školské primární prevence, kterým ve své práci chci věnovat.

V práci se zaměřuji na obecný význam primární prevence, diskutuji některé programy z této oblasti, sleduji rozvoje metod primární prevence, a to zejména ve vztahu k předcházení kriminalitě v ČR. Dále rozebírám preventivní aktivity organizované Městem Litoměřice a především Pedagogicko-psychologickou poradnou v Litoměřicích.

V praktické části se zaměřuji především na své výzkumné šetření, které se zabývá programem primární prevence vytvořeným Pedagogicko-psychologickou poradnou Litoměřice s názvem „*Bezpečně na internetu*“. Program byl prováděn v 5. a 7. ročníku na dvou základních školách ve městě Litoměřice.

Cílem mé práce je pokus o zjištění, jak jsou informováni o chování na internetu vybraní žáci tohoto programu (prostřednictvím rodiny) a zda se podaří vybranému programu primární prevence dosáhnout změny v názorech (postojích) u žáků těchto vybraných základních škol.

TEORETICKÁ ČÁST

1. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

V této kapitole bych ráda vymezila několik pojmů, o kterých se domnívám, že jsou důležité k porozumění zaměření celé práce.

1. 1. Prevence kriminality – zahrnuje soubor opatření a aktivit, které jsou vyvíjeny státními, veřejnoprávními i soukromoprávními subjekty za účelem předcházení páchaní kriminality a snižování obav z ní. Nejedná se však donucovací opatření či aktivity. (Prevence kriminality, [online]).

1. 2. Primární prevence - zahrnuje především výchovné, vzdělávací, volnočasové, osvětové a poradenské aktivity zaměřené na nejširší veřejnost. Zvláštní pozornost je směřovaná na pozitivní ovlivňování dětí a mladistvých - využívání volného času, možnosti sportovní či kulturního vyžití a další. (Prevence kriminality, [online]).

V působnosti Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „MŠMT“) se primární prevence zaměřuje cíleně na předcházení vzniku a rozvoje rizikového chování u žáků základních škol. Aby u žáků nedocházelo rizikovým projevům, mezi něž patří - agrese, šikana, kyberšikana, záškoláctví, závislostní chování, užívání všech návykových látek apod. (Metodické doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, [online]).

1. 3. Programy primární prevence – jsou komplexní a dlouhodobé programy, které se zaměřují na obecné výchovné cíle a vytváření odolnosti vůči nejrůznějším konkrétním projevům rizikového chování. Tyto programy upozorňují na různá nebezpečí, která plynou z rozvoje jednotlivých škodlivých společenských jevů a seznamují klienty s možnostmi obrany a čelení těmto problémům. (Programy primární prevence, prevence-info, [online]).

1. 4. Rizikové chování – je takové chování, v jehož důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších nebezpečí pro jedince nebo společnost. Vzorce rizikového chování považujeme za soubor skutečností, jejichž existenci a důsledky je možné podrobit vědeckému zkoumání a které lze ovlivňovat preventivními a léčebnými intervencemi. (BÁRTÍK a spol., 2010)

1. 5. Sociálně patologické jevy - je souhrnné označení nezdravých, abnormálních a obecně nežádoucích společenských jevů. Zabývají se základními zákonitostmi takových způsobů chování, které společnost hodnotí jako nežádoucí, protože porušují její sociální, morální či právní normy. Tyto způsoby chování jsou pro jednotlivce a společnost vždy negativní. (HRČKA, 2001, str. 15)

2. PRIMÁRNÍ PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

2. 1. Obsah a základní dělení primární prevence

Obsahem primární prevence rizikového chování u žáků je její prioritní zaměření na předcházení vzniku a rozvoje rizik, které směřují zejména k následujícím nežádoucím projevům v chování žáků. Za rizikové projevy považujeme: agresi, šikanu, kyberšikanu, násilí, vandalismus, extremismus, rasismus, záškoláctví, závislostní a mnohé další. (Metodické doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, [online]).

Efektivnost primární prevence lze zajistit, bude-li realizována v úzké spolupráci různých subjektů – např. škol, školských poradenských zařízení, zákonných zástupců, nestátních neziskových organizací pracujících s dětmi a mládeží, oddělením sociálně právní ochrany dětí, Policie ČR, Obcí, Městské Policie, Vysokých škol a dalších. (Strategie primární prevence 2013-2018, [online]).

Primární prevenci rizikového chování u žáků základních škol dělíme do těchto tří hlavních typů:

1. Typ - Specifická primární prevence

Jsou to veškeré aktivity a programy, které se zaměřují specificky na předcházení a omezování výskytu jednotlivých forem rizikového chování u žáků (například záškoláctví, užívání drog a alkoholu a další).

Specifickou primární prevenci následně můžeme dělit na tyto typy:

- Všeobecná prevence - je zaměřena na širší populaci, aniž by byl dříve zjišťován rozsah problému nebo rizika. (Metodické doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, [online]).

Příkladem všeobecné prevence jsou například preventivní aktivity organizované Městem Litoměřice ve spolupráci s Městskou policií Litoměřice. Pořádají preventivní akce pro všechny základní školy v Litoměřicích, bez ohledu na výskyt forem rizikového chování na těchto školách.

- Selektivní prevence - je zaměřena na žáky, u nichž lze předpokládat zvýšený výskyt rizikového chování. (Metodické doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, [online]).

Příkladem mohou být programy primární prevence organizované pedagogicko-psychologickou poradnou (dále jen „PPP“) Litoměřice. Cíle těchto programů si zadávají základní školy a to na základě předpokladu nebo obav, že se u jejich žáků může vyskytovat rizikové chování.

- Indikovaná prevence - je zaměřena na jednotlivce a skupiny, u nichž byl zaznamenán vyšší výskyt rizikových faktorů v oblasti chování, problematických vztahů v rodině, ve škole nebo s vrstevníky. (Metodické doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, [online]).

I tyto programy si zadávají základní školy u PPP v Litoměřicích, ale už na základě výskytu rizikového chování u jejich žáků.

2. Typ - Nespecifická primární prevence

Patří sem nejrůznější aktivity podporující zdravý životní styl a osvojování pozitivního sociálního chování prostřednictvím smysluplného využívání a organizace volného času, například zájmové, sportovní a volnočasové aktivity. Dále i aktivity, které vedou k dodržování určitých společenských pravidel, zdravého rozvoje osobnosti, k odpovědnosti za sebe a své jednání. (Metodické doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, [online]).

Zde se jedná o aktivity, jejichž primárním cílem není prevence rizikového chování jako taková, avšak svou aktivitou mohou mít na děti a mladé lidi preventivní význam.

Názorným příkladem takové nespecifické primární prevence jsou „dětské dny“, které se pořádají každoročně na všech základních školách v Litoměřicích. Hlavním cílem těchto aktivit je to, aby se žáci dobře pobavili, avšak v rámci organizování různých her může docházet i k dalším pozitivním efektům, jako např. k upevnění vztahů s kamarády, k posílení důvěry k třídnímu kolektivu, k učitelům a dalším autoritám, což ve svém důsledku může plnit v budoucnu důležitou preventivní úlohu.

3. Typ - Efektivní primární prevence

Jedná se o souvislé, všestranné a interaktivní programy prováděné v menších skupinách, které jsou zaměřené například na vytváření dobrého klimatu ve třídě a skupině. Dále sem patří programy pomáhající odolávat žákům nevhodnému sociálnímu tlaku, programy zaměřené na zkvalitnění komunikace apod. Do této skupiny programů patří i zaměření na výuku, osvojení a rozvoj sociálně emočních dovedností a kompetencí, jako např. odmítání legálních a nelegálních návykových látek, programy ke zvyšování zdravého sebevědomí a realistického sebehodnocení, a další podobné programy. (Metodické doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, [online]).

Nejdůležitějším ukazatelem efektivity preventivního programu je změna chování. Preventivní programy zaměřené pouze na předávání znalostí proto nebývají efektivní. (Zásady efektivní primární prevence [online]).

2. 2. Cíl a cílové skupiny primární prevence

Cíl - hlavním cílem primární prevence je taková výchova, která vede k předcházení, minimalizaci či oddálení rizikových projevů chování (např. šikana, násilí, záškoláctví apod.). Zaměřuje se na rozvoj zdravého životního stylu, pozitivního sociálního chování, psychosociálních dovedností, ke zvládnutí zátěžových situací v prostředí českých škol a další. (Strategie primární prevence 2013-2018, [online]).

Cílové skupiny - Cílovou skupinu preventivního programu můžeme definovat jako skupinu populace, na kterou se daný primárně preventivní program orientuje, tedy pro kterou je vzhledem ke svým cílům a metodám nejvíce vhodný/určený. (MIOVSKÝ a spol. 2012, str. 19)

V oblasti primární prevence rizikového chování u dětí a mladistvých je cílových skupin mnoho, proto je prvotně rozdělujeme na dva typy, a to na primární cílové skupiny a sekundární cílové skupiny. (Vybrané termíny primární prevence, [online]).

1. Primární cílové skupiny:

Za primární cílovou skupinu považujeme tu část populace, u které chceme zamezit vzniku nežádoucího jevu či navodit žádoucí změny názorů, postojů a chování. Do této oblasti patří nejčastěji děti a mládež od předškolního věku až po dospělost. (Vybrané termíny primární prevence, [online]).

Patří sem:

- **Obecná populace dětí a mládeže** - jedná se o skupinu, která není identifikována podle individuálních rizikových typů chování, ale je definovaná na základě věku dětí a mládeže. Věkové kritérium definuje populaci dětí a mládeže do těchto pěti cílových skupin: předškolní věk (3-6 let), mladší školní věk (6-12 let), starší školní věk (12-15 let), mládež (15-18 let) a mladí dospělí (18-26 let).
- **Specifické skupiny dětí a mládeže** - jedná se o skupiny dětí a mládeže se zvýšeným rizikem problémů s chováním, které pramení z charakteru prostředí, ve kterém se pohybují (např. děti z rodin, kde je páchána trestná činnost, se závislostí na alkoholu apod.).
- **Jednotlivci vykazující rysy rizikového chování** - jedná se o jednotlivce, kteří svým chováním vykazují určité rysy rizikového chování (např. mladí experimentátoři s drogami, záškoláci apod.).

(Strategie primární prevence 2013-2018, [online])

2. Sekundární cílové skupiny:

Mezi sekundární cílové skupiny při prevenci sociálně patologických jevů mládeže řadíme zejména:

- **Rodiny dětí (zejména ty s rizikovými faktory)** – snažíme se ovlivnit sociální zázemí dětí, které jsou více ohroženy vznikem rizikového chování. Působení se zaměřuje zejména na rodiny, ve kterých se aktivně vyskytují rizikové faktory jako např. užívání alkoholu a jiných omamných a psychotropních látek, domácí násilí, trestná činnost. Zde jsou děti více ohroženy nezdravou sociální „nákazou“.
- **Blízké okolí dítěte** – po rodině je to druhá nejdůležitější skupina lidí, se kterými je velmi důležité spolupracovat. Řadíme sem například trenéry, učitele, vedoucí zájmových kroužků, kamarády, spolužáky a další. Ti mají na dítě či mladistvého obrovský vliv, protože s dítětem tráví hodně času a jsou s ním v blízkém kontaktu.
- **Veřejnost** – velký vliv na vývoj dětí a mladistvých má nepochybně laická i odborná veřejnost. Aktivní zapojení veřejnosti do prevence rizikového chování je nezbytné pro úspěšnost preventivních aktivit. Především prostřednictvím dostatečného informování veřejnosti a aktivitami, které jsou zaměřeny na specifickou cílovou skupinu.
(Strategie primární prevence 2013-2018, [online]).

2. 3. Primární prevence v zahraničí

Preventivní programy jsou vytvářeny i v zahraničí, programy zaměřené na kriminalitu jsou například v západoevropských zemích a USA organizovány teprve v posledních desetiletích. Na nejvyšší úrovni jsou v některých zemích samostatné vládní úřady pro prevenci kriminality, např. v Belgii existuje od roku 1993 vládní úřad nesoucí název státní sekretariát pro preventivní politiku. Francie má Národní radu pro prevenci kriminality, které předsedá premiér a například Holandsko reagovalo na zvyšující se zločinnost koncem sedmdesátých let založením policejního Národního preventivního úřadu. (MATOUŠEK, 2011, str. 281).

Příkladem programů primární prevence ze zahraničí může být kanadský program prevence násilí na školách. Programy Primární prevence násilí na školách vznikly okolo roku 1988. V tomto období byl vytvořen tréninkový program čelení vzniku násilí na školách, který byl pilotážně zkoušen v pěti vybraných školách. Na těchto školách proběhl celodenní trénink, zaměřený na předcházení násilí a to prostřednictvím her, filmů a dialogů. V roce 1989 následoval tento trénink také workshop na téma násilí. Zúčastnilo se ho 680 žáků 2 stupně, a 21 představitelů škol z celého regionu. Předmětem workshopu byly tyto body:

- znásilnění a násilí v období vytváření adolescentních vztahů
- kam se obrátit na pomoc
- jak skoncovat s izolací
- založení studentských tísňových linek
- podpora a pomoc ostatním
- zvýšení počtu pedagogů specializujících se na problematiku násilí

V roce 1991 se tento workshop rozšířil do Ontaria v Kanadě a Londýna ve Velké Británii. Dodnes existuje v různých podobách. (HESTER, 2007, str. 211)

3. PROGRAMY PRIMÁRNÍ PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

S oblastí primární prevence (školské primární prevence) jsou neodmyslitelně spojeny tzv. programy primární prevence.

System preventivních programů je zaměřen na podporu komplexní výchovy mladého člověka s důrazem na vnímání hodnoty člověka, nalezení a uspořádání základních životních priorit a uchopení vlastní zodpovědnosti. (Programy primární prevence, [online]).

Komplexností ve výchově mladého člověka se myslí zejména to, kým je celková výchova zajištěna. Je důležité, aby na prevenci rizikového chování se nepodíleli jen školské nebo další instituce, ale aby hlavní funkci v předcházení takového chování zastávala zejména rodina nebo lidé z blízkého okolí dítěte. Rodina může v souladu s preventivním programem vytvořit efektivní prevenci rizikového chování.

3. 1. Podoby a cíle programů primární prevence

Programy primární prevence jsou vytvářeny jako nástroj pro předcházení rozvoje rizikového chování u dětí a mladých lidí. Cíl programů je stejný jako cíl celkové primární prevence. Tyto programy mají zejména co nejvíce působit na vědomosti žáků či studentů tak, aby se zvyšovala jejich odolnost vůči škodlivým vlivům, které mohou vést k rozvoji rizikového chování. Dále vedou žáky a studenty ke kritickému myšlení tak, aby nedocházelo k porušování společensky uznaných norem. V neposlední řadě, mají programy pomoci rozvíjet důležité schopnosti a dovednosti dětí a mládeže, např. schopnost odolat tlaku vrstevnické skupiny nácvikem efektivních metod chování a schopnosti odmítat, tyto nástroje jim následně mohou v budoucnosti pomoci stát se samostatnou osobností. (Programy primární prevence, [online]).

Programy primární prevence mají nepochybně mnoho podob. A to jakým způsobem jsou prováděny, na koho jsou zaměřeny, s kým a jakým způsobem se pracuje, záleží především na tom, kdo tyto programy plánuje a následně realizuje. Obecně můžeme podoby programů primární prevence dělit podle cílové populace a délky trvání programů. (Programy primární prevence, [online]).

Z hlediska **cílové populace** tyto programy dělíme:

- **Populačně cílené programy** - jsou ty, které nepracují s celou populací, ale jen s její ohroženou částí v rámci určitého systému (například práce s lidmi se zvýšeným rizikem nákazy HIV/AIDS apod.).
- **Populačně náhodné programy** - ty pracují na základě nabídky a poptávky, kdy na jedné straně stojí organizace nabízející program a na druhé straně zadavatel. Toto je systém práce právě pedagogicko-psychologických poraden, které každoročně nabízí školám na základě jejich poptávky aktualizovaný seznam programů primární prevence. Poptávka po programech vzniká na základě zjištěného výskytu nějaké z forem rizikového chování na škole, nebo domněnce, že by se rizikové chování mohlo na jejich škole vyskytnout.
(Vybrané termíny primární prevence, [online])

Z hlediska **délky aplikace programů** je lze rozdělit:

- **Programy s dlouhodobým působením** jsou vytvářeny na dobu pěti až deseti let. U těchto programů je důležité zejména jejich dlouhodobé a systematické působení na ohrožené skupiny, které takovým programem procházejí. (Vybrané termíny primární prevence, [online])
Efektivita preventivního programu tedy vzrůstá, jestliže je soustavný a dlouhodobý a naopak lze sotva předpokládat pozitivní efekt nahodilých a jednorázových akcí, byť jsou třeba i dobře míněny. Z tohoto hlediska je výhoda, když si škola program, nebo jeho podstatnou část, zajišťuje sama. Není pak odkázána na ochotu dalších organizací a navíc je snazší sladění preventivního programu s režimem školy i s dalšími školními aktivitami. (Zásady efektivní primární prevence, [online].)

- **Střednědobé programy** jsou programy, trvající cca dva až tři roky. Tento typ programů je vhodné opět použít tam, kde je potřeba dosáhnout dlouhodobých výsledků u ohrožené skupiny populace.
- **Krátkodobé programy** bývají většinou v rozsahu hodin rozložených do několika dnů. Donedávna byly jednorázové preventivní aktivity nejčastější formou působení na žáky, i přesto, že bez návaznosti na dlouhodobé programy jsou téměř neúčinné, zvláště když jsou realizovány pro větší počet dětí, než je kolektiv jedné třídy
Tyto typy programů jsou nejčastěji realizovaným typem programů primární prevence, a to z důvodu menších požadavků na jejich personální a finanční zabezpečení. (Vybrané termíny primární prevence, [online])
- **Nárazové** - jednorázové programy trvající jako hodinová až tříhodinová aktivita. Nárazové programy nebývají dostatečně efektivní, jako ostatní výše uvedené typy programů. (Vybrané termíny primární prevence, [online])

To, jaký efekt bude mít daný program primární prevence, nezáleží jen na výše zmiňovaných charakteristikách dlouhodobosti programů. Velký význam má kdo a s jakým vzděláním program realizuje (peer, student, metodik prevence a další.) a jaká forma práce je v programu využívána, zda jde o interaktivní formy práce (např. hry, soutěže apod.) nebo besedy apod. (Vybrané termíny primární prevence, [online]).

3. 2. Charakteristika programů primární prevence

Programy a intervence školské primární prevence rizikového chování musí naplňovat tři níže definované obecné charakteristiky:

- programy nebo intervence musí mít přímý a zřetelný vztah k určité konkrétní formě rizikového chování a tématům, které ze vztahu vyjadřují.
- realizace programu či intervence musí být jasně časově a prostorově ohraničena a měla by procházet fázemi od zmapování potřeb, vytvoření plánu programu a jeho přípravy, provedení a zhodnocení programu a zajištění jeho návaznosti. (PAVLAS MARTANOVÁ, 2012, str. 22)

Časovou a prostorovou ohraničeností programu je míněno to, že každý program má písemně zpracované a popsané všechny části postupu potřebné pro úspěšnou realizaci. Tím se myslí kvalitní příprava a plán projektu (definované cíle, časový plán atd.), provedení (podrobný popis, jak je program prováděn, kým, kde a za jakých okolností), zhodnocení (jakými nástroji a jakým způsobem je program hodnocen), a návaznost (co programu předchází, jak byly zjišťovány potřeby a problémy cílové skupiny a co a proč po programu bude nebo má následovat. (PAVLAS MARTANOVÁ, 2012, str. 23)

- program nebo intervence musí být zacílen na jasně ohraničenou a definovanou cílovou skupinu a s tím související zdůvodnění matchingu (tj. přiřazování určité skupiny nebo jednotlivce k danému typu programu odpovídajícímu potřebám a problémům cílové skupiny). (PAVLAS MARTANOVÁ, 2012, str. 22)

Každý program má svoji jasně definovanou skupinu, kterou lze popsat prostřednictvím základních znaků, jako je věk, pohlaví, vzdělání, příslušnost k určité sociální skupině, projevy rizikového chování atd. Realizátor programu přitom musí také uvést kapacitu programu (každý program může být prováděn při nějakém minimálním a maximálním počtu osob). (PAVLAS MARTANOVÁ, 2012, str. 23)

3. 3. Evaluace programů primární prevence

Každý preventivní program by měl být evaluován neboli hodnocen. To znamená, že by u něj mělo být ověřeno, zda je pro danou cílovou skupinu vhodný (například tím, že způsob podávání informací odpovídá psychosociální úrovni vývoje dané cílové skupiny dětí). Některý typy evaluací jsou tak nákladné a složité, že je u daného programu lze provádět např. jednou za čas v rámci rozsáhlých evaluačních projektů. (BÁRTÍK a kol., 2010, str. 115)

Typy evaluací dělíme na:

A) Evaluaci fází programu:

- **Evaluace přípravy** – sleduje, jak kvalitně je daný program připraven před tím, než je spuštěn. Evaluace se tak zaměřuje na stav přípravné dokumentace a veškerých přípravných kroků. Bez kvalitní přípravy nelze kvalitně realizovat žádný projekt.
- **Evaluace procesu** – klade se důraz na vlastní uskutečnění programu. Vyhodnocují se jednotlivé kroky intervence s ohledem na přípravnou fázi. Aby bylo zřejmé, jak jsou naplňovány postupy, které vedou ke splnění cílů programu. Hodnotitel je při evaluaci procesu často odkázán především na výpovědi realizátora, jeho spolupracovníků nebo informací získaných přímo od účastníků programu, případně na datech získaných vlastním pozorováním.
- **Evaluace výsledku** – sledují se dopady intervence u cílové skupiny definované v přípravné fázi projektu, případně další dopady, které program má. Při sledování dopadu intervence je výhodné kombinovat kvantitativní a kvalitativní výzkumné metody. (BÁRTÍK a kol., 2010, str. 119)

B) Evaluaci typu výzkumného plánu:

- **Experimentální typ** – tento typ evaluace předpokládá použití experimentální a kontrolní skupiny vybrané náhodným výběrem, u kterých hodnotíme (měříme) stav před a po provedení intervence (případně v jejím průběhu).
- **Kvaziexperimentální typ** – spočívá v tom, že výběr experimentální a kontrolní skupiny není náhodný, ale je podřízen určitým podmínkám či kritériím, a často tak při něm využíváme záměrného výběru.
- **Neexperimentální typ** - při tomto typu evaluace obvykle nemáme kontrolní skupinu a pracujeme pouze se skupinou, která je podrobena preventivní intervenci. (BÁRTÍK a kol., 2010, str. 120)

3. 4. Certifikace programů primární prevence

Certifikace odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování zajišťuje posouzení a formální uznání, že poskytovatel a jím realizovaný program odpovídá stanoveným kritériím kvality a komplexnosti. Tento certifikát uděluje MŠMT ve spolupráci s Národním ústavem pro vzdělávání. (Seznam certifikovaných organizací, [online]).

Certifikace odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence slouží jako posouzení a formální uznání o splnění stanovených kritérií a jeho komplexnosti. Pro školy je proces certifikace velmi důležitý z hlediska objednavatelů programů. Organizace nabízející své služby v oblasti primární prevence chtějí za své služby zaplatit mnohdy nemalé peníze. Díky udělené certifikaci má škola možnost uznat odborný kredit daného programu a lépe se rozhodnout, jaký program specifické primární prevence pro své žáky objednat. (BRÁTÍK a kol., 2010, str. 124)

4. PRIMÁRNÍ PREVENCE KRIMINALITY A SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ V LITOMĚŘICÍCH

Ve městě Litoměřice je primární prevence zajišťována Městským úřadem Litoměřice, dále Městskou policií Litoměřice a v neposlední řadě Pedagogicko-psychologickou poradnou Litoměřice.

4. 1. Preventivní aktivity organizované Městem Litoměřice

Město Litoměřice, konkrétně pracovní skupina prevence kriminality, která je pod správou odboru sociálních věcí a zdravotnictví, vytváří jednoleté až dvouleté plány prevence kriminality na území Litoměřic. Tyto plány jsou zpracovány v souladu s vládou schválenou „Strategií prevence kriminality na aktuální období“, a dále se „Strategií prevence kriminality na aktuální období Ústeckého kraje“. Plán je sestaven na základě analytických studií, doporučení expertů a zkušeností s realizací preventivních aktivit. Cílem plánování těchto preventivních aktivit je vytvořit bezpečné město, které bude svým občanům poskytovat ochranu a pocit bezpečí. (Plán prevence kriminality města Litoměřice, [online]).

Plán prevence kriminality vytvořený pracovní skupinou prevence kriminality Ústeckého kraje obsahuje zaměření na tyto aktivity:

- zvyšování bezpečí občanů
- Zajištění nabídky kvalitních programů sociální a situační prevence
- Zlepšení informovanosti veřejnosti o prevenci kriminality.

V oblasti zajištění nabídky kvalitních programů sociální a situační prevence jde zejména o udržení již fungujících dlouhodobých programů a projektů (sociálně rehabilitačních, výchovných, vzdělávacích, motivačních, a jiných) programů pro děti a mládež, oběti trestné činnosti a pro další osoby ohrožené sociálně nežádoucími jevy a sociálním vyloučením.

V oblasti zlepšení informovanosti veřejnosti o prevenci kriminality je cílem zejména informovanost veřejnosti na poli prevence kriminality o možnostech ochrany před trestnou činností, možnostech pomoci obětem trestné činnosti a zlepšení informovanosti o realizaci preventivních aktivit ve městě Litoměřice (Plán prevence kriminality města Litoměřice, [online]).

Všechny výše zmíněné aktivity realizuje Město Litoměřice ve spolupráci s Městskou policií Litoměřice, PPP Litoměřice a nestátními neziskovými organizacemi zabývajícími se prevencí kriminality. (Plán prevence kriminality města Litoměřice, [online]).

4. 2. Činnost Pedagogicko-psychologické poradny Litoměřice

Za největšího realizátora primární prevence v Litoměřicích můžeme považovat pedagogicko-psychologickou poradnu, která se podílí na realizaci specifické a efektivní primární prevence vlastní tvorbou programů primární prevence. (Pedagogicko-psychologická poradna Ústeckého kraje, [online]).

Tyto programy vytváří pracovníci PPP Litoměřice na základě aktuálních potřeb škol a výskytu rizikového chování na školách v Litoměřicích. Aktuální potřeby škol se zjišťují na základě pravidelné komunikace mezi pracovníky PPP Litoměřice a školními metodiky prevence a pak podle samotných poptávek škol. Na základě této poptávky PPP Litoměřice seznam programů primární prevence aktualizuje a přizpůsobuje specifickým potřebám konkrétní školy, třídy.

Některé programy jsou v PPP Litoměřice vytvářeny již několik let. Příkladem těchto programů jsou *„Jak se nestát závislákem“*, *„Návykové látky“* a *„Spokojená třída“*. Tyto programy jsou zaměřeny na prevenci závislostí u žáků 7-9 tříd základních škol. Dále vytváří programy jako je *„Bezpečně na internetu“* nebo *„Poruchy příjmu potravy“*. Problematika těchto oblastí (internet, příjem potravy atd.), jsou velkým problémem pro rodiny, mladistvé a společnost až v posledních deseti letech. (Informace od metodika prevence PPP)

PPP nevytváří v oblasti primární prevence rizikového chování pouze programy primární prevence, ale nabízí také konzultace, metodickou podporu při sestavování minimálních preventivních programů, diagnostiku sociálních vztahů v třídních kolektivech na základních a středních školách, programy včasné intervence (v nichž se snaží včas zjistit narušení vrstevnických vztahů) a další. (Pedagogicko-psychologická poradna Ústeckého kraje, [online]).

4. 3. Program primární prevence „Bezpečně na internetu“

Program „Bezpečně na internetu“ jsem si vybrala jako program pro své výzkumné šetření. Tento je vytvářen, jak bylo již výše zmíněno, PPP Litoměřice a je rozdělen do dvou bloků. První blok je určen pro žáky prvního stupně (3. až 5. třída), druhý blok je pro žáky druhého stupně (6. do 9. třída).

Cílem tohoto programu je zvýšení povědomí žáků o riziku spojeném s využitím internetu a sociálních sítí, seznámení s pravidly bezpečného využívání Facebooku a jiných sociálních sítí. Tato pravidla by měla žáky naučit jak se chránit před rozšířenou kyberšikanou a jinými rizikovými jevy na internetu. (Pedagogicko-psychologická poradna Ústeckého kraje, [online]).

Průběh uskutečněného programu s lektorem:

Na úvod programu se metodik prevence seznámil s žáky. Žáci si sami vytvořili jmenovky, aby je metodik mohl oslovovat jménem a byla tak vytvořena příjemná a přátelská atmosféra.

První pravidlo hodin s metodikem prevence je „mluví jen jeden“. Toto pravidlo bylo zdůrazněno vždy u dalšího bloku toho programu. V jednotlivých hodinách se probírala následující témata: heslo a jeho utajení, co je bezpečné sdílet na internetu a hranice toho, co žáci považují za správné a nesprávné chování v prostředí internetu, jaká rizika mohou hrozit, co je a co není kyberšikana, komu se mohou svěřit v případě nevhodného chování a další. U všech témat byl žákům poskytnut prostor pro diskuzi a vlastní otázky.

Všechna témata byla prokládána hrou, např. „Vir“. Ta byla určena na zvýšení aktivity žáků a udržení pozornosti. U nižších ročníků byl program zakončen relaxační hrou „Slon“. U vyšších ročníků byla jedna hodina věnována filmové ukázce a následné diskuzi o ní. U programu byl přítomen vyučující, který ale do průběhu programu nezapojoval.

Závěr programu spočíval v ústním zhodnocení programu žáky obou ročníků, reakce na jeho průběh byly kladné.

Mou osobní účast na programu primární prevence hodnotím kladně, oceňuji profesionální přístup lektorky a otevřenost žáků. Většina z nich se zapojovala do diskuse k jednotlivým tématům aktivně, dařilo se udržet jejich pozornost na vysoké úrovni a bylo zřejmé, že o položených otázkách a odpovědích přemýšlí.

5. ŠKOLA A JEJÍ VLIV PŘI PREVENCI RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

5. 1. Škola jako rizikový činitel i prostředník v prevenci

V současnosti je na školu v zajištění prevence kladeno hodně požadavků. Dnes je samozřejmostí, že vedle klasického pojetí výuky (základní vzdělávací programy dle osnov) je i zájem pedagogických pracovníků o socializaci dětí - osobnostní a morální vývoj. Tyto aspekty výchovy již nejsou pouze na bedrech rodin, církve nebo jiných institucí. Od školy se očekává širší spektrum výchovy a vzdělávání. (MATOUŠEK, 2011)

Se slábnoucím vlivem rodiny v posledních letech, začíná být škola vnímána jako hlavní prostředí schopné garantovat „optimální“ a „vědecky promyšlené“ působení na dítě, jež je v souladu se zájmy společnosti. Prostor školního kolektivu zároveň vytváří zárodky pro vznik takového chování, a pokud nejsou včas podchyceny i jejich rozvoj do ohrožující formy. Školy se samy snaží předcházet vzniku a rozvoji tohoto rizikového chování prostřednictvím svého školního metodika prevence, výchovného poradce a vytvářením svých minimálních preventivních programů (dále jen „MPP“). Žáci si totiž ve své třídě začínají velmi brzy vytvářet vlastní „subkulturu“ (podskupiny) vyznačující se i zvláštním jazykem, chováním, rituály apod. V některých případech mohou být tyto podskupiny zárodkem asociálních part, a to už u dětí na prvním stupni základní školy. (MATOUŠEK, 2011)

5. 2. Školní metodik prevence

Školní metodik prevence vykonává ve školské instituci činnosti metodické, koordinační, informační a poradenské. O těchto činnostech vede písemnou dokumentaci. Spolupracuje s třídními učiteli při zachycování varovných signálů spojených s možností rozvoje sociálně patologických jevů u jednotlivých žáků a tříd a participuje na sledování úrovně rizikových faktorů. Vyhledává žáky s rizikem či projevy sociálně patologického chování, poskytuje poradenskou službu těmto žákům a jejich zákonným zástupcům.

V oblasti metodické a koordinační činnosti školní metodik zajišťuje např. tvorbu a kontrolu preventivního programu pro školy, realizaci aktivit školy zaměřených na prevenci záškoláctví, závislostí, násilí, vandalismu apod. V oblasti informační činnosti metodik zajišťuje odborné informace o problematice rizikového chování, prezentaci výsledků preventivní práce školy apod.

Škola by měla pro svého školního metodika prevence zajistit potřebné provozní podmínky, a to nejen důstojné prostředí pro konzultace s žáky a jejich rodiči, ale také pomůcky nezbytné pro výkon jeho činnosti. (BÁRTÍK a kol., 2010)

5. 3. Minimální preventivní program

Minimální preventivní program je konkrétní dokument školy, zaměřený na výchovu žáků ke zdravému životnímu stylu, na jejich osobnosti, na jejich sociální rozvoj a rozvoj jejich sociálně komunikativních dovedností. Jeho součástí jsou též specifické intervence pomáhající žákům osvojit si takové znalosti, dovednosti a způsobilosti, které efektivně snižují případné riziko výskytu konkrétních forem rizikového chování. (MIOVSKÝ, 2012 str. 14)

MPP je program, který je součástí vzdělávacího procesu žáků. Program má jasně definované dlouhodobé a krátkodobé cíle a měl by být naplánován tak, aby byl následně řádně proveden. Většinou je program spojen s běžnou výukou žáků. Program by měl respektovat rozdíly ve školním prostředí, tzn. respektovat rozdíly mezi jednotlivými žáky, třídami či ročníky. Dále oddalovat, bránit nebo snižovat výskyt rizikového chování. Dále by měl tento program zvyšovat schopnost žáků a studentů činit informovaná a zodpovědná rozhodnutí. (BÁRTÍK a kol., 2010, str. 101)

Pro vytvoření minimálního preventivního programu je nutné vycházet z dostupných vnitřních a vnějších zdrojů školy. Prvním důležitým krokem je analýza, která by měla popsat riziková místa ve škole a zmapovat (tzv. monitoring) situaci v jednotlivých třídách, vůči rizikovému chování žáků. Monitoring se dělá na základě výskytu rizikového chování ve škole. Po analýze a monitoringu se stanoví cíle MPP školy. Je nutné odpovědět si na otázku „Co chceme?“. Tím se vydefinují cíle konkrétního programu pro příslušný rok. Cíle by měli být specifické, měřitelné, akceptovatelné, realistické a termínované (časově ohraničené). Po určení cílů si školský metodik prevence musí uspořádat jednotlivé aktivity pro všechny cílové

skupiny (žáci, rodiče, učitelé). Velmi zásadní položkou je stručná charakteristika programu (kdo je realizátorem, termín konání aktivit a osoby, které jsou za program odpovědné). V poslední části školský metodik prevence shromažďuje veškeré informace a zpětné vazby z průběhu MPP, eviduje výskyt rizikových forem chování a navržených opatření u jednotlivých žáků a vytváří z těchto podkladů dokumentaci.

S tvorbou a realizací MMP mohou školnímu metodikovi pomoci krajský metodik prevence, preventivní pracovníci nestátních neziskových organizací, a dále pracovníci PPP. (BÁRTÍK a kol., 2010, str. 102)

PRAKTICKÁ ČÁST

6. ÚVOD DO PRAKTICKÉ ČÁSTI

V Praktické části své bakalářské práce se zabývám svým výzkumným šetřením, které bylo zaměřeno na konkrétní program primární prevence realizovaný Pedagogicko-psychologickou poradnou Litoměřice. Jedná se o program s názvem „*Bezpečně na internetu*“, uskutečněný v rámci dvou tříd a dvou ročníků na základních školách v Litoměřicích. Pro své výzkumné šetření jsem zvolila experimentální metodu kvantitativního výzkumu. (viz. bod 3.3. A)

6. 1. Cíl výzkumného šetření

Cílem mého výzkumného šetření bylo zjistit vliv vybraného programu primární prevence na názory žáků základních škol.

6. 2. Hypotéza a očekávání

Směr otázek mého výzkumu lze rozdělit na dvě měřitelná zjištění. První se týká aktuálního stavu názorů a sdělení žáků před zahájením programu (působení rodiny) a ve druhé fázi názory a sdělení žáků po absolvovaném programu. Zásadní otázkou mé práce je: „Ovlivní tento program primární prevence žáky na základních školách, kteří tímto programem projdou?“ A pokud ano, v jakých konkrétních názorových oblastech?

6. 3. Technika sběru dat

Jako techniku sběru dat jsem zvolila metodu strukturovaného dotazníkové šetření. Sběr dat byl proveden ve dvou fázích. První sběr dat byl proveden před zahájením programu. *Bezpečně na internetu*“ a druhý sběr byl proveden následně po ukončení programu.

6. 4. Nástroje sběru dat

Jako nástroj sběru dat jsem zvolila dotazník, který byl rozdán mezi dvě třídy žáků 5. ročníků a dvě třídy žáků 7. ročníků vybraných základních škol. Dotazníky byly rozděleny do čtyř oddílů, přičemž otázky v prvním, druhém a čtvrtém oddílu měly oba dva ročníky stejné, jen na otázky třetího oddílu odpovídali pouze žáci 7. ročníku a to formou volných odpovědí.

6.5. Výběr výzkumného vzorku a metodika experimentu

Výběr škol a ročníků byl dán zahájením probíhajícího externího programu primární prevence „*Bezpečně na internetu*“, vedený lektorem PPP Litoměřice. Mezi dva ročníky (5. a 7. třída) bylo rozdáno před zahájením tohoto programu celkem 75 dotazníků (5. třídy 29 žáků, 7. třídy 46 žáků). Výzkum probíhal v Základní školy Litoměřice, Boženy Němcové a Základní školy Litoměřice, Havlíčkova. Po ukončení programu rozdáno 74 dotazníků mezi stejné žáky obou ročníků (pokles je dán absencí jednoho žáka v 7. třídě).

- I. oddíl** (otázky č. 1 – č. 8) se týkaly zjištění vztahu žáků ke školnímu prostředí, počítači, internetu a sociálním sítím. Výsledky těchto otázek byly zpracovány do grafů a tříděny dle odpovědí před zahájením programu a po absolvování programu „*Bezpečně na internetu*“. Odpovědi žáků v těchto prvních otázkách byly prakticky identické, což svědčí o pravdivostní konzistenci odpovědí respondentů. Nelze totiž předpokládat, že tyto informace tohoto druhu mohly být ovlivněny průběhem aplikace tohoto programu primární prevence.

- II. oddíl** (otázky č. 9 – č. 19) Otázky byly vytvořeny na základně preventivních cílů programu „*Bezpečně na internetu*“, tak aby byl možný měřitelný rozdíl mezi četností odpovědí před programem a po programu. Tyto cíle byly:
 - pokus o zjištění, jak jsou informováni o chování na internetu vybraní žáci tohoto programu (prostřednictvím rodiny)
 - a zda se podařilo vybranému programu primární prevence dosáhnout změny v názorech (postojích) u žáků těchto vybraných základních škol.

Nejvýrazněji rozdílné odpovědi ve výsledcích sběru dat před a po ukončení programu primární jsou rozpracovány a popsány v níže uvedených tabulkách a grafech.

- III. oddíl** (otázky č. 20 – č. 22) Otázky byly určeny žákům druhého stupně s cílem zjistit, jak by v případě výskytu nežádoucích jevů spojených s pobytem na internetu reagovali a jak znají své možnosti obrany proti těmto hrozbám.

- IV. oddíl** – Tento oddíl byl již opět společný pro všechny ročníky, a byl vytvořen za účelem zjištění typu výzkumné skupiny, který se účastnil mého výzkumného šetření a k posouzení rozdílnosti odpovědí žáků z výzkumné skupiny.

7. VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

I. oddíl

Celého výzkumného šetření se účastnilo celkem 29 žáků z 5. ročníku a 46 žáků ze 7. ročníku základních škol v Litoměřicích.

V I. oddílu byly otázky shodné pro oba ročníky základních škol, byly voleny tak, abychom zjistili postoje žáků ke škole, počítačům a internetu.

Tab. č. 1. Distribuce odpovědí na otázku „Cítíš se dobře ve své třídě?“

Možnosti odpovědi:	5. ročník				7. ročník			
	před programem		po programu		před programem		po programu	
	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%
ano	18	62	16	55	23	50	22	49
spíše ano	11	38	13	45	17	39	17	36
spíše ne	0	0	0	0	4	7	5	11
ne	0	0	0	0	2	4	2	4
celkem	29	100	29	100	46	100	46	100

Žákům byly nabídnuty k výběru odpovědi na připravené bodové škále. Žáci na prvním stupni (5. třída) se v 100% (29 žáků) cítí ve třídě dobře. Na druhém stupni to bylo jen 89% (40 žáků).

Tab. č. 2. Distribuce odpovědí na otázku „Chodíš rád/a do školy?“

Možnosti odpovědi:	5. ročník				7. ročník			
	před programem		po programu		před programem		po programu	
	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%
ano	12	41	12	41	8	18	7	16
spíše ano	14	48	13	45	20	43	20	42
spíše ne	3	11	4	14	13	28	14	31
ne	0	0	0	0	5	11	5	11
celkem	29	100	29	100	46	100	46	100

Druhá otázka byla zaměřena na osobní pocity žáků s návštěvou školy. Došlo zde k poklesu kladných odpovědí u obou věkových skupin. Na prvním stupni kladně odpovědělo 90% (26 žáků), na druhém stupni 61% (28 žáků) a s negativními pocity školu navštěvuje 10% (3 žáci 5. třídy) a 39% (18 žáků 7. třídy).

Na dotaz, zda má respondent doma počítač, odpověděli všichni žáci na obou stupních základních škol (29 a 46 žáků) kladně (100%). Materiální vybavení a možnost dostupnosti žáků pracovat na počítači je maximální, a protože skrývá i reálnou hrozbu ve formě patologických jevů, je zřejmé, že žáci by měli být v této souvislosti včas a dostatečně informováni.

Tab. č. 3 Distribuce odpovědí na otázku „Máte doma zavedený internet?“

Možnosti odpovědi:	5. ročník				7. ročník			
	před programem		po programu		před programem		po programu	
	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%
ano	29	100	29	100	43	93	43	93
ne	0	0	0	0	3	7	3	7
celkem	29	100	29	100	46	100	46	100

Počítač (stolní, notebook, tablet) má v této vybrané skupině 100% žáků (viz. otázka č. 3). Dal se tudíž očekávat i 100% přístup k internetu, vzhledem k jeho finanční dostupnosti a rychlému způsobu šíření v domácnostech. Tady se můj předpoklad potvrdil pouze u žáků prvního stupně, kdy tito žáci mají 100% přístup k internetu (29 žáků). Zajímavé je, že se nepotvrdil na druhém stupni, kde 7% (3 žáci) přístup k internetu nemají. Tyto výsledky se dají zdůvodnit věkem rodičů mladších dětí, pro které je internet už přirozenou součástí domácnosti.

Tab. č. 4 Distribuce odpovědí na otázku „Máš vytvořený profil na některé ze sociální sítě?“

Možnosti odpovědi:	5. ročník				7. ročník			
	před programem		po programu		před programem		po programu	
	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%
ano	25	86	25	86	41	89	41	89
ne	4	14	4	14	5	11	5	11
celkem	29	100	29	100	46	100	46	100

Profil na sociální sítě přiznala většina žáků 5. tříd 86% (25 žáků) a 7. tříd 89% (41 žáků). Oceňuji i záporné odpovědi, které do značné míry potvrzují, že tento fenomén doby není u dětské populace 100%. Avšak počet žáků, kteří jsou aktivní na internetu prostřednictvím sociálních sítí, je na základní škole značně vysoký. Profil na sociálních sítích nemá vytvořeno 14% (4 žáci) žáků prvního stupně a 11% (5 žáků) žáků druhého stupně základní školy i přesto, že mají přístup k internetu.

Tab. č. 5 Distribuce odpovědí na otázku „Kde máš vytvořený profil?“ (volná odpověď)

Možnosti odpovědi:	5. ročník				7. ročník			
	před programem		po programu		před programem		po programu	
	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%
Facebook	15	25	16	26	36	44	36	45
Twitter	3	5	2	4	10	12	8	10
Skype	17	28	17	28	15	18	14	16
e-mail	17	28	17	28	5	6	7	8
Instagram	5	8	5	8	8	10	9	11
Snapchat	2	3	2	3	7	9	7	9
Ask	2	3	2	3	1	1	1	1
	61	100	61	100	82	100	82	100
	úctů		úctů		úctů		úctů	

Cílem bylo zjištění, na kterých konkrétních sociálních sítích se žáci základních škol pohybují. Ve skupině žáků 5. tříd se potvrdil předpoklad o různorodosti (nevyhraněnosti, hledání) typů sociálních sítí. Přestože počet žáků je 29, profilů je vytvořeno celkem 61, což vede k úvaze, že každý žák používá min. 2 profily. V této věkové skupině jsou nejvíce využívané sítě Skype

28% (17 žáků), Email 28% (17 žáků) a Facebook 25% (15 žáků). V menší míře jsou zastoupeny Instagram 8% (5 žáků), Twitter 5% (3 žáci) a shodně Instagram a Snapchat 3% (2 žáci).

Ve skupině žáků 7. tříd se počet profilů (82 účtů) snížil na 1,5 násobek k celkovému počtu 46 žáků. Nejvíce je rozšířený Facebook (44%), dále Skype (18%), Twitter (12%), Instagram (10%) Snapchat (9%) a ostatní (7%). Každý žák 7. třídy má vytvořený profil více než na jedné sociální síti.

Tab. č. 6. Distribuce odpovědí na otázku „Počítač používáš pro...?“ (v této otázce mohli žáci vybrat více odpovědí)

Možnosti odpovědi:	5. ročník				7. ročník			
	před programem		po programu		před programem		po programu	
	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%
Hraní her	23	79	23	79	29	63	29	64
Poslech hudby	20	69	19	66	34	74	35	78
Příprava do školy	18	62	19	66	36	78	35	78
Sledování filmů	16	55	16	55	19	41	19	42
Čtení knih	1	3	1	3	2	4	2	4
Dopisování na soc. síti	20	69	21	72	32	70	33	73
Vyhledávání informací	18	62	19	66	25	54	23	51
Telefonování	11	38	11	38	14	30	13	29
Jiné	2	7	2	7	1	2	1	2

Cílem otázky bylo zjištění, k jakým dalším aktivitám žáci využívají počítač. Ke školním aktivitám a vyhledávání informací na internetu využívá počítač cca 62 % žáků 5. tříd a cca 66% žáků 7. tříd. U volnočasových aktivit převažuje poslech hudby 69% (5. třída), 74% (7. třída), hraní her 79% (5. třída), 63% (7. třída) a dopisování na sociální síti 69% (5. třída), 70% (7. třída). Výsledky ukazují na vysoké procento dětí u obou věkových kategorií, které tráví volný čas hraním her a neosobními kontakty na internetu.

Tab. č. 7 Distribuce odpovědí na otázku „**Máš doma přístup k počítači?**“

Možnosti odpovědi:	5. ročník				7. ročník			
	před programem		po programu.		před programem		po programu.	
	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%
Ano, k počítači mohu jít, kdy chci, mám jej volně k používání	14	48	14	48	20	43	20	43
Ano, na počítač mohu jít, kdy chci, ale nejdříve se musím zeptat rodičů či někoho dospělého	8	28	8	28	9	20	9	20
Ano, k počítači mám přístup, ale jen podle momentální situace	3	10	3	10	10	22	10	22
Ano, k počítači mám přístup, ale mám přesně stanovený čas, od kdy do kdy můžu na počítači být	4	14	4	14	7	15	7	25
Celkem	29	100	29	100	46	100	46	100

V otázce, jejímž cílem bylo zjistit, jak jsou v rodině dotazovaných žáků nastavena pravidla pro užívání počítače, se ukázalo, že všem žákům jejich rodiče umožňují přístup k počítači. Volný přístup k počítači má většina dětí a s věkovým nárůstem je zřejmé, že se omezení ze strany rodičů zvyšuje s ohledem na dospívání jejich dětí. Na druhém stupni školy je to 44% (20 žáků) bez omezení a 56% (26 žáků) s mírným omezením (dle situace, času a svolením rodičů).

Tab. č. 8 Distribuce odpovědí na otázku „**Mluvili s tebou rodiče, sourozenci nebo jiní členové rodiny o nebezpečích, které by ti mohly hrozit při neopatrném pobytu na internetu a sociálních sítích?**“

Možnosti odpovědi:	5. ročník				7. ročník			
	před programem		po programu.		před programem		po programu.	
	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%
Ano, opakovaně	6	21	6	21	12	26	12	26
Ano, zmínili se	6	21	6	21	29	63	29	63
Ne	17	58	17	58	5	11	5	11
Celkem	29	100	29	100	46	100	46	100

S informovaností žáků o nástrahách na internetu a sociálních sítí hraje rodina významnou úlohu. I zde se ukázaly nedostatky v komunikaci, a to zejména v opakování a zažití takto sdělených informací. Z rodiny se varování dostalo opakovaně žákům 5. tříd v 21% (6 žáků) a 7. tříd 26% (12 žáků). Pokud budeme brát jako nedostačující informaci - pouze zmínění o nástrahách, pak se ucelené informace o nebezpečí spojené s užíváním sociálních sítí a internetu nedostalo na prvním stupni celkem 79% (23 žákům), na druhém stupni 74% (34 žákům).

Zhodnocení oddílu:

Otázky prvního oddílu byly zaměřené na zjištění aktuálního stavu přístupu k internetu a informovanost o nebezpečí na sociálních sítích. Vybavenost a přístup k internetu je skoro 100%, bohužel informovanost žáků ze strany rodičů o zneužití internetu je z mého pohledu malá. Zde si myslím je nutná zvýšená aktivita školních metodiků prevence.

II. oddíl

II. oddíl byl jednotný pro oba ročníky. Otázky ve druhém oddílu byly voleny na základě osnovy programu „Bezpečně na internetu“, kterou jsem měla k dispozici. Všechna témata byla v programu probírána a s žáky diskutována.

Tab. č. 9 Distribuce odpovědí na otázku „**Pro přístup na sociální síť je nutné použít heslo. Komu bys své heslo svěřil/a?**“ (na výběr více možností)

Možnosti odpovědi:	5. ročník				7. ročník			
	před programem		po programu.		před programem		po programu.	
	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%
Mamince	19	66	20	69	17	37	20	44
Tatínkovi	17	59	19	66	13	28	16	35
Babičce nebo dědovi	10	34	9	31	4	9	2	4
Nejlepší kamarádce	9	31	3	10	12	26	11	24
Sourozenci	10	34	11	38	12	26	6	13
Spolužákům	2	7	0	0	0	0	0	0
Nikomu	6	21	12	41	19	41	24	52

Zabezpečení k přístupu na sociální síť by před programem nesdělilo nikomu ve skupině žáků 5. tříd 21% (6 žáků) a ve skupině 7. tříd 41% (19 žáků). Nejvyšší procento možností, komu by žáci heslo sdělili, patří v první skupině rodičům a sourozencům, u starší skupiny se k nim přidávají i nejlepší kamarádi. Spolužákům by tuto informaci po programu nesdělil již žádný žák.

Diskuse u této otázky probíhala o možnosti zneužití hesla spolužáky, kamarády. Důvěra těchto žáků byla v této otázce po rodičích ke svým kamarádům vysoká a důsledky si mnozí neuvědomovali. Obecně lze ale říci, že po programu se zvýšilo procento svěřeni hesla u rodičů a nikomu.

Tab. č. 10 Distribuce odpovědí na otázku „Co všechno bys svěřil/a svému kamarádovi, kterého znáš pouze prostřednictvím Facebooku či jiné sociální sítě??“ (na výběr více možností)

Možnosti odpovědi:	5. ročník				7. ročník			
	před programem		po programu.		před programem		po programu.	
	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%
Věk	21	72	20	69	24	52	21	46
Mobilní číslo telefonu	11	38	5	17	9	20	2	4
Adresu bydliště	14	48	9	31	6	13	2	4
Oblečení	3	10	3	10	5	11	3	7
Váhu, výšku	4	14	2	7	2	4	1	2
Událost kam jdeš	6	21	2	7	9	20	2	4
Datum narození	9	31	4	14	8	17	4	9
Barvu očí a vlasů	6	21	6	21	18	39	14	30
e-mailovou adresu	19	66	18	62	8	17	7	15
Adresu školy	17	59	11	38	5	11	3	7
Zážitky z dovolené	11	38	11	38	17	37	10	22
Fotografie své	12	41	4	14	12	26	3	7
Fotografie rodiny	10	34	6	21	2	4	1	2
Fotografie bytu	2	7	0	0	1	2	0	0
Fotografie kamarádů	14	48	9	31	8	17	2	4
Žádné informace	4	14	8	28	3	7	12	26

Žáci prvního stupně by před programem otevřeněji sdělovali neznámým lidem adresu bydliště 48% (14 žáků), adresu školy 59% (17 žáků) a kontaktní údaje – mobilní číslo telefonu 38% (11 žáků) a e-mailovou adresu 66% (19 žáků). Osobní fotografie pak 41% (12 žáků).

Žáci druhého stupně by neznámým lidem svého adresu bydliště sdělili ve 13% (6 žáků), adresu školy 11% (5 žáků) a kontaktní údaje – mobilní číslo telefonu 20% (9 žáků) a e-mailovou adresu 17% (8 žáků). Osobní fotografie pak 26% (12 žáků).

Po programu se změna názoru projevila nejvíce u osobní fotografie u žáků 5. tříd 14% (4 žáci) a žáků 7. tříd 7% (3 žáci). K poklesu došlo i u adresních a kontaktních informací.

Diskuse u této otázky se zaměřila na téma neznámých osob na sociálních sítích a byla tak vedena i metodikem prevence. Žáci sami sdělovali, co by byli ochotni neznámému člověku sdělit, a i si to v kolektivu obhájovali a diskutovali. U některých možností jako např. adresa

bydliště a školy byla ochota sdílení vyšší před programem primární prevence. Jedná se o informace, které jsou dnes běžně sdílené, a které si sama sociální síť vyžaduje. Typy odpovědí, které se prostřednictvím sociálních sítí běžně nezveřejňují (oblečení, váha, výška apod.), nebyly žáky tak často vybírané a tyto informace by neznámému člověku světilo jen menší množství žáků. Při prodiskutování možných nástrah byl ve sdílení u této odpovědi patrný pokles kladných odpovědí.

Tab. č. 11 Distribuce odpovědí na otázku „Na Facebooku a internetu se po tobě často chce vyplnění osobních údajů. Které údaje bys o sobě vyplnil/a?“ (na výběr více možností)

Možnosti odpovědi:	5. ročník				7. ročník			
	před programem		po programu.		před programem		po programu.	
	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%
Mobilní číslo	13	45	6	21	10	22	9	20
Rodné město	5	17	4	14	13	28	13	28
e-mail	16	55	14	48	37	80	37	80
Datum narození	11	38	4	14	27	59	26	57
Adresa kde žiješ	9	31	2	7	6	13	2	4
Škola, kam chodíš	8	28	2	7	15	33	8	17
Rodinné vztahy	4	14	1	3	3	7	4	9
Nevyplnil/a nic	9	31	13	45	2	4	3	7

V otázce anonymního vyplnění osobních údajů na internetu byla před programem ochota sdělit osobní informace vyšší. U skupiny žáků 5. třídy je adresu bydliště ochotno sdílet 31% (9 žáků) a 7 ročníku 13% žáků školy. U obou ročníků došlo ke snížení a to na 7% u žáků 5 ročníku, a 4% žáků 7. ročníku.

Diskusí u této otázky většina žáků přiznala, že datum narození úmyslně zkresluje (např. minimální věková hranice na Facebooku je 13 let), protože jinak by jim administrátor sociální sítě profil ani nevytvořil. I z toho důvodu se v tomto prostředí pohybují nezletilé děti. Sdílení e-mailové adresy si žáci v diskusi obhájili jako korespondenční adresu a jako přístup na sociální síť.

Tab. č. 12 Distribuce odpovědí na otázku „Přijde ti milá zpráva od člověka, kterého osobně neznáš. Reagoval/la bys na takový vzkaz?“

Možnosti odpovědi:	5. ročník				7. ročník			
	před programem		po programu.		před programem		po programu.	
	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%
Ano	11	38	4	14	19	41	8	18
Ne	18	62	25	86	27	59	37	82
celkem	29	100	29	100	46	100	45	100

V této otázce došlo k nejvýraznější změně v postojích žáků před a po programu. Přestože většina žáků přiznává, že nějaké povědomí o nebezpečí na internetu mají, před programem byli velice ochotni reagovat na vzkaz od neznámého člověka. Je alarmující, že u žáků prvního stupně by 38% (11 žáků) na tuto výzvu reagovalo. Po programu se toto číslo povedlo snížit na 14% (4 žáci).

I na druhém stupni je připravenost reagovat na tyto podněty vysoká 42% (19 žáků), po programu je to 17% (8 žáků). Lze se domnívat, že toto zlepšení je možno vysvětlit tím, že téma komunikace s neznámým člověkem na internetu bylo zevrubně probíráno v rámci preventivního programu. Žáci měli možnost na toto téma se vyjádřit, byla s nimi probrána všechna rizika, spojená s odepisováním cizím lidem, které neznají apod.

Diskusí žáci přiznali, že na první zprávu od neznámého člověka neodpovídají. Při podrobnější diskusi uvedli, že je ovlivňuje obsah zprávy. Pokud je z pohledu žáka nevinný, na rozvíjející komunikaci přistupují.

Tab. č. 13 Distribuce odpovědí na otázku „**Sdílení informací je základem sociálních sítí. Jaké informace o své osobě bys sdílel/a se svými přáteli?**“ (na výběr více možností)

Možnosti odpovědi:	5. ročník				7. ročník			
	před programem		po programu.		před programem		po programu.	
	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%
Událost, kam se chystám	5	17	5	17	21	46	13	28
Místa, kde se nacházím	7	24	6	21	8	17	6	13
Fotografie	13	45	11	38	31	67	23	50
Své pocity, nálady	14	48	14	48	28	60	27	?
Hudbu, kterou poslouchám	19	66	19	66	32	70	28	60
Své zájmy, koníčky	19	66	17	59	23	50	23	50
Videa	6	21	4	14	18	39	12	26
Nic bych se svým i přáteli nesdílel/a	7	24	8	28	9	20	12	26

Ochota sdílení událostí, které žáci očekávají nebo je prožívají, se díky programu snížila z 28% (8 žáků) na 7% (2 žáci). U fotografií je ochota jejich sdílení o poznání vyšší, u této věkové kategorie je to i po programu stále 34% (10 žáků). Ale i zde se programu povedlo změnit kladné odpovědi na 17% (5 žáků).

U druhého stupně je ochota sdílení těchto informací před programem výrazně vyšší – události 46% (21 žáků) a fotografie dokonce 67% (31 žáků). U obou typů sdílení se programu podařilo změnit názor u 8 žáků a snížit tak procento ochotných žáků sdílet tyto informace u události na 28% (13 žáků) a fotografií na 50% (23 žáků).

Tab. č. 14 Distribuce odpovědí na otázku „**Jaké typy fotek bys sdílel/a se svými přáteli prostřednictvím sociální sítě?**“ (na výběr více možností)

Možnosti odpovědi:	5. ročník				7. ročník			
	před programem		po programu.		před programem		po programu.	
	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%
Fotografie z různých akcí (oslavy narozenin, ozdravné pobyty apod.)	7	24	4	14	9	20	7	15
Fotografie „Selfie“	8	28	6	21	20	43	19	41
Fotografie z dovolené, prázdnin, tábora	9	31	8	28	22	48	19	41
Fotografie se svojí rodinou	6	21	6	21	29	63	22	48
Fotografie domácího mazlíčka	15	52	14	48	22	48	23	50
Prostřednictvím sociální sítě bych nesdílel/a žádné fotografie	12	41	14	48	6	13	9	20

U mladších žáků je ochota sdílet fotografie soukromých událostí před programem 59% (17 žáků), po programu už 31% (9 žáků). U fotografií „selfie“ je to 38% (11 žáků) a po programu 31% (9 žáků). Na druhém stupni je před programem ochotno sdílet události i selfie stejný počet žáků 48% (22 žáků), po programu se výrazně snížilo procento u událostí na 22% (10 žáků) a bohužel u "selfie" jen o menší procento na výsledné 35% (16 žáků).

Fotografie „selfie“ jsou u dnešní mládeže natolik oblíbené, že i přes jejich možný negativní vliv a zneužití, zůstanou nejčastěji zveřejňovanou osobní identitou na sociálních sítích.

Tab. č. 15 Distribuce odpovědi na otázku „Podle čeho vybíráš fotografie, které chceš sdílet na sociální síti?“ (volná odpověď – vybrané nejčastější odpovědi)

Odpovědi	5. ročník				7. ročník			
	před programem		po programu.		před programem		po programu.	
	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%
Ty co se mi líbí	22	76	13	45	30	65	21	46
Kvalitní	3	10	4	14	5	11	5	11
Vtipné	4	14	4	14	10	22	10	22
Vhodnost	0	0	8	28	1	2	10	22

Mezi nejčastější odpovědi patřila zejména odpověď „podle toho jak se jim daná fotka líbí“ a dále „podle toho aby byla slušná, vhodná“. Mezi další odpovědi patřilo například „podle kvality“ či podle „vtipnosti dané fotografie“.

Odpovědi byly jak v případě 5. tříd tak i 7. tříd byly velmi shodné, i přesto, že žáci u této otázky neměli možnost volby, ale museli odpovědět svými slovy. Toto téma bylo žáky jedno z nejdiskutovanějších.

Obě věkové kategorie subjektivně hodnotí sdílení fotografií na sociálních sítích podle toho, jak se jim fotografie líbí, a jen malý počet žáků (zejména v 7. třídě) 13% (6 žáků) by posuzoval fotografii podle jejího obsahu (slušná, vhodná).

V diskusi byli žáci upozorněni na dosah takto sdílených fotografií, které tím že jednou jsou na internetu, jsou na něm již napořád.

Programu se nepovedlo ukázkou přímé souvislosti s četností, obsahem a typu fotografie, přesvědčit, dle mého názoru ještě vysoký počet žáků na druhém stupni 63% (29 žáků), o hrozícím anonymním nebezpečí ze strany psychicky narušených jedinců, kteří právě s fotografiemi dětí a mládeže nejvíce pracují.

Tab. č. 16 Distribuce odpovědí na otázku „**Jestliže by ses rozhodl/a na nějakou nabídku (práce, brigády apod.) na internetu či sociálních sítí. Poradil/a by ses s někým o tomto úmyslu?**“

Odpovědi	5. ročník				7. ročník			
	před programem		po programu.		před programem		po programu.	
	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%
Ano	25	86	25	86	42	91	44	96
Ne	4	14	4	14	4	9	2	4
celkem	29	100	29	100	46	100	46	100

Je pozitivním zjištěním, že na otázku pracovních nabídek po internetu za úplaty, většina žáků obou ročníků by se s někým o tomto kroku poradila – 5. třída 86% (25 žáků), 7. třída 91% (46 žáků). Počet negativních odpovědí se u 4 žáků 5. třídy (14%) nepovedlo změnit. U žáků 7. tříd klesl počet žáků ze 4 na 2 na konečná 4%.

Tab. č. 17 Distribuce odpovědí na otázku „**S kým?**“ (volná odpověď, v tabulce nejvíce zmiňované)

Odpovědi	5. ročník				7. ročník			
	před programem		po programu.		před programem		po programu.	
	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%
Rodiče	22	76	22	76	29	63	40	89
Nejlepší kamarád/ka	3	10	3	10	5	11	2	5
Jiné	4	14	4	14	13	26	3	6

V otázce různých nabídek (pracovních aj.) převažuje odpověď o konzultaci s rodiči a většina žáků díky takto vedené komunikaci v rodině s tím nemá problém. V obou ročnících je procento žáků, kteří žádnou konzultaci ani po programu nepřipouštějí – 5. třída 14 % (4 žáci) 7. třída 4% (2 žáci), přestože v předchozí otázce tuto možnost připustili.

Tab. č. 18 Distribuce odpovědí na otázku „Na sociální síti ti přijde žádost o přátelství od chlapce. Přidal/a by sis ho to svých přátel na Facebooku či jiné sociální síti?“

Odpovědi	5. ročník				7. ročník			
	před programem		po programu.		před programem		po programu.	
	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%
Určitě ano	4	14	1	4	10	22	1	2
Pravděpodobně ano	8	27	5	17	9	19	3	7
Pravděpodobně ne	13	45	11	38	15	33	22	48
Určitě ne	4	14	12	41	12	26	20	44
Celkem	29	100	29	100	46	100	46	100

Ve skupině žáků 5. tříd by před programem tuto žádost o přátelství nepřijalo 59% (17 žáků).

Díky programu se povedlo názorově zvýšit tuto skupinu žáků na 79% (23 žáků).

Ve skupině žáků 7. tříd by před programem tuto žádost o přátelství nepřijalo 59% (27 žáků).

Díky programu se povedlo názorově zvýšit tuto skupinu žáků na 92% (42 žáků).

Tab. č. 19 Distribuce odpovědí na otázku „Na sociální síti ti přijde žádost o přátelství od dívky. Přidal/a by sis ho to svých přátel na Facebooku či jiné sociální síti?“

Odpovědi	5. ročník				7. ročník			
	před programem		po programu.		před programem		po programu.	
	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%	Abs.č.	%
Určitě ano	4	14	1	3	8	17	0	0
Pravděpodobně ano	14	48	6	21	17	37	11	24
Pravděpodobně ne	7	24	11	38	11	24	12	26
Určitě ne	4	14	11	38	10	22	23	50
Celkem	29	100	29	100	46	100	46	100

Ve skupině žáků 5. tříd by před programem tuto žádost o přátelství nepřijalo 38% (11 žáků).

Díky programu se povedlo názorově zvýšit tuto skupinu žáků na 76% (22 žáků).

Ve skupině žáků 7. tříd by před programem tuto žádost o přátelství nepřijalo 46% (21 žáků).

Díky programu se povedlo názorově zvýšit tuto skupinu žáků na 76% (35 žáků).

Žáci byly v rámci programu vystavení úkolu, kde si sami měli vybrat, zda přijmou cizího člověka mezi své přátele a budou s ním sdílet své osobní informace, jen na základě několika základních informací. Následně byla rozvinuta diskuze, o všech nebezpečích, která mohou

nastat v případě přidávání cizích lidí mezi své přátele, o kterých víme jen pár údajů a nevíme, zda jsou pravdivé.

Byl zaznamenán zároveň rozdíl mezi přijetím žádosti od dívky a chlapce. Přátelství s dívkou by uzavřelo před programem celých 62% žáků 5. tříd, po programu se tento stav snížil na 24%. U přátelství s chlapcem by nabídku přijalo před programem 41% a po programu 21% žáků 5. tříd. Žádost od dívky by po programu přijalo o 3% žáků více, nežli žádost od chlapce.

U žáků 7 tříd nastal stejný vývoj ve výsledcích, i zde můžeme pozorovat rozdíl mezi přijetím žádostí od chlapce a dívky. Žádost od chlapce by před programem přijalo 41% dětí 7. tříd, po programu se stav změnil na 9%. Žádost od dívky by před programem přijala více jak polovina žáků, konkrétně 54%, po programu 24%, což je o 15% více nežli u žádosti od chlapce.

Na dotaz „**Stalo se ti někdy něco mimořádného při pohybu na internetu či sociální síti? Pokud ano, tak co?**“ odpověděli žáci:

5. třída

Na tuto otázku měli žáci odpovídat svými slovy. Nejčastější odpovědí bylo, že se jim nic mimořádného při pohybu na internetu nestalo, celkem takto odpovědělo 20 žáků (celkem odpovědělo 29 žáků). To znamená, že 69% žáků 5. ročníku se s něčím mimořádným na internetu nesetkalo. Přesto 31% (9 žáků) 5. třídy již má nějakou negativní zkušenost na internetu či sociální síti. Žáci se svěřili se svými zkušenostmi na internetu. Zde vypisují z dotazníku pro mě nejzajímavější:

- „cizí chlap mi psal opakovaně, jak jsem krásná, smazala jsem profil a vytvořila nový“
- „kamarádka poslala někomu mou fotku, aniž bych to chtěla!“
- „po otevření nějaké stránky tam byl někdo, kdo mi psal, já mu odpovídala, pak stránka nešla zavřít. Tak se vyptával“.
- „volali mi a vyhrožovali (říkali, že umřu), někdo sdílel moje video na „Youtube“.
- „dali fotku na Facebook, aniž by se mě zeptali“.
- „sexuálně mě obtěžovali přes internet“.

7. třída

I žáci 7. ročníku na tuto otázku odpovídali vlastními slovy. Opět nejčastější odpověď byla, že se jim nic mimořádného při pohybu na internetu nestalo, celkem takto odpovědělo 31 žáků (celkem odpovědělo 46 žáků). To znamená, že 67% žáků se s něčím mimořádným na internetu nesešlo. I přesto celých že 33% (15 žáků) 7. třídy již má nějakou negativní zkušenost na internetu či sociální síti. I žáci 7. Ročníku se svěřili se svými zkušenostmi na internetu. Zde vypisují pro mě nejzajímavější:

- „přišla mi nevhodná fotografie od několika chlapců“
- „cizí lidé chtěli vědět můj telefon, adresu a co budu dělat o víkendu“
- „napsal jsem na Facebook něco hrozného, co se k mému věku nehodí. Všichni si teď myslí, že miluji stejné pohlaví a to není pravda, a všichni mi to pořád říkají, je to pro mě hrozné“
- „chodily mi výhrušné zprávy“
- „přidávali si mě lidé, kteří byli homosexuální, a které jsem neznal“
- „nějaká holka mi nadávala přes zprávy“
- „kamarádka se setkala s kyberšikanou, pomohla jsem jí“

U této otázky lze bohužel konstatovat, že již žáci prvního stupně jsou v reálném životě konfrontováni s prvky obtěžování (i se sexuálním podtextem), pomluv, vyhrožování a šikany a s postupujícím věkem tyto jevy jsou sofistikovanější a lépe cílené. Tyto jevy zde jsou, a proto je nutné spojit všechny síly a formou dobře volené komunikace sdělovat žákům jak těmto jevům předcházet a pokud již nastanou, jak se jim bránit.

Zhodnocení oddílu:

Otázky druhého oddílu byly zaměřené na zjištění aktuálního stavu sdílení informací na internetu u vybraného vzorku žáků před programem PPP. Před ním jsem dotazníkovým šetřením zjistila vysokou ochotu sdílení osobních dat a informací. Vzhledem k tomu, že na obou školách pracuje školní metodik prevence, očekávala jsem menší ochotu sdílení. Programem, diskusí, hrou a názornými ukázkami, došlo ke zlepšení procentuálních výsledků.

III. oddíl

Na otázky ve třetím oddílu odpovídalo celkem 46 žáků 7. ročníku. Tyto otázky byly zvoleny pouze pro žáky druhého stupně, na základě jejich vyšší zkušenosti s internetem a sociálními sítěmi.

Tab. č. 20 Distribuce odpovědí na otázku „**S kamarádem/kamarádkou jste natočili vtipné a bláznivé video. Tvůj/tvoje kamarád/kamarádka ho chce vystavit na internet, i přes to, že ty si to nepřeješ a jsi zásadně proti. Jak by si v dané situaci reagoval/la ty?** (volná odpověď – v tabulce nejčastější odpovědi)

Možnosti odpovědi:	7. ročník			
	před programem		po programu.	
	Abs.č.	%	Abs.č.	%
Řekla bych to rodičům	7	15	9	20
Vzala bych kamarádce/kamarádovi telefon a jednoduše to vymazala	6	13	0	6
Nevadilo by mi to video tam dát	6	13	2	6
Pokusila bych se to kamarádce rozmluvit	3	7	13	3
Ignorovala bych to	1	2	0	1
Přestal/la bych se s ní bavit	3	7	4	3

Tato otázka ukázala, že žáci by i před programem našli nějaký způsob řešení, kde ale převažuje sdělení rodičů, smazání záznamu nebo i přijmutí stavu věci. Po programu se právě rezignační odpovědi snížili a žáci by se pokusili tento problém vykomunikovat – s pomocí názorných příkladů z programu.

Tab. č. 21 Distribuce odpovědí na otázku „**Tvé kamarádce/kamarádovi píše často cizí osoba neslušné vzkazy. Nejprve se vše zdálo jako legrace, nyní je to tvému kamarádovi/kamarádce již nepříjemné a požádá tě o radu, co by s tím měl/měla udělat**“ (volná odpověď – v tabulce nejčastější odpovědi)

Možnosti odpovědi:	7. ročník			
	před programem		po programu.	
	Abs.č.	%	Abs.č.	%
Řekla bych to rodičům	14	30	17	37
Vyřešil bych to za kamaráda	2	4	0	0
Aby to ignoroval/ignorovala	8	17	6	13
Zablokovat danou osobu	15	33	16	35

V případě nevhodných vzkazů, které mohou být již nepříjemné, si žáci umí poradit zablokováním této osoby na svém profilu, případně by se poradili s rodiči. Programu se povedlo z 17% (8 žáků) ignorujících tento stav přesvědčit 2 žáky, že lze najít i jiné řešení než rezignaci.

Tab. č. 22 Distribuce odpovědí na otázku „**Na sociální síti se objeví video, kde někdo fyzicky ubližuje tvému kamarádovi či kamarádce. Video viděli všichni tvoji přátelé, ale rozhodli se s tím nic nedělat. Co by si v dané situaci dělal/la ty**“? (volná odpověď – v tabulce nejčastější odpovědi)

Možnosti odpovědi:	7. ročník			
	před programem		po programu.	
	Abs.č.	%	Abs.č.	%
Nahlásil/la bych to video	7	15	6	13
Šla bych na policii	8	17	1	2
Řekl/la rodičům nebo nějaké dospělé osobě	11	24	18	39
Řekl bych to někomu ze školy	4	9	11	24
Šel/šla bych jim rozbít ústa	3	7	0	0
Má si to vyřešit sám/sama	1	2	0	0

O závadném videu, které by ponižovalo kamaráda, by žáci informovali zejména rodiče 24% (11 žáků), poté by šli na Polici ČR 17% (8 žáků) nebo by video nahlásili 15% (7 žáků). Po programu je vidět nárůst názoru o informování rodičů (dospělé osoby) 39% (18 žáků) a také školy 24% (11 žáků). Konfrontační či rezignační odpovědi po programu nebyly žádné.

Zhodnocení oddílu:

Otázky třetího oddílu byly zaměřené na zjištění reakcí žáků na potencionální ohrožení kamaráda v daných situacích. Převažuje řešení s pomocí rodičů nebo jiné dospělé osoby. Konfrontační či rezignační odpovědi po programu nebyly žádné, v diskusích se většina žáků postavila k řešení problémů se šikanou a kyberšikanou.

IV. oddíl

Otázky pokládané v tomto oddílu byly zaměřené na zjištění struktury respondentů – pohlaví a situaci v rodině.

Programu „Bezpečně na internetu“ se účastnilo 75 žáků základních škol v Litoměřicích, konkrétně 29 žáků 5. ročníku a 46 žáků 7. ročníku.

Z 29 žáků 5 ročníku tvořilo 16 chlapců a 13 dívek ve věku 10 až 11 let. 41 % (12 žáků) je jedináčky, 59% (17žáků) má dva a více sourozenců. 24% (7 žáků) žije jen s jedním vlastním rodičem v domácnosti, 45% (13 žáků) pochází u úplné rodiny, a 31% (9 žáků) žije s jedním vlastním rodičem a další dospělou osobou v domácnosti.

Ze 46 žáků 7 ročníku tvořilo 21 chlapců a 25 dívek ve věku 12-14 let. 48% (22žáků) je jedináčky, 52% (24 žáků) má dva a více sourozenců. 63% (29 žáků) pochází z úplné rodiny, 15% (7žáků) žije je s jedním vlastním rodičem, a 22% (10 žáků) žije s jedním vlastním rodičem a další dospělou osobou v domácnosti.

Zhodnocení oddílu:

V průběhu vyhodnocování dotazníků se ukázalo, že více neopatrné při pohybu na internetu jsou dívky. Ty reagují více prostřednictvím sociálních sítí od nižšího věku a ochotněji reagují na neznámé lidi. Více nakloněni ke komunikaci s neznámými lidmi jsou i žáci bez sourozence.

Chlapci v obou ročnících svůj volný čas na internetu tráví více hraním počítačových her než komunikaci na sociálních sítích. U otázky sdělení hesla jsou chlapci opatrnější než dívky, používají ke každé aplikaci jedinečné heslo (neopakují ho).

ZÁVĚR

Cílem mého výzkumu a mé osobní účasti na programu „*Bezpečně na internetu*“ byl pokus o zjištění, zda a případně jak velký vliv měl vybraný program primární prevence realizovaný ve škole externisty Pedagogicko-psychologické poradny Litoměřice na žáky vybraných základních škol.

Měl tedy vybraný program primární prevence vliv na žáky základní školy? Na základě výsledků mého šetření mohu odpovědět kladně. Můžeme pozorovat zlepšení v postojích a názorech žáků základních škol, a to v porovnání situace před a po programu primární prevence. Zlepšení je možno pozorovat prakticky u všech tematických otázek, což hodnotím kladně. Žáci automaticky své nové poznatky zrcadlili do dotazníků. Samozřejmě ne všichni žáci takto učinili, ale i malé procento zlepšení považuji za velké plus. Výsledky mého výzkumu mě vedou k takovému závěru, pokud je program primární prevence dobře připraven a realizován správně vyškoleným personálem, můžeme pozorovat jeho následnou efektivitu.

A jak velký vliv tento vybraný program primární prevence měl? Došla jsem k několika poznatkům. Není samozřejmě možné číselně změřit jeho efektivitu. Na základě mého výzkumu a mé osobní účasti při jeho realizaci, jsem došla k závěru, že pokud jsou žáci dostatečně informováni a je jim poskytnuta možnost aktivně se podílet na tématu programu, je dosažení cíle programu vyšší než u témat, která nejsou vůbec nebo málo probírána. Jsem přesvědčena, že program primární prevence, tak jak byl připraven a následně realizován pedagogicko-psychologickou poradnou v Litoměřicích, vliv na žáky vybraných ročníků základních škol měl. V některých oblastech problematiky internetu byl vliv menší, v některých oproti tomu zase vyšší.

V mé práci a v šetření mě mimo faktů z druhého a třetího oddílu tematických otázek překvapil také počet žáků, kteří nejsou svými rodiči nijak či jen velmi málo informováni o nebezpečích spojených s pohybem na internetu. Domnívala jsem se, že v dnešní době je samozřejmost své děti před tímto, poměrně veřejně diskutovaným nebezpečím chránit. Výzkum mě přesvědčil o opaku. Protože jsou v rodině tyto informace rozebírány v menší míře, považuji za důležité, aby se žáci o těchto skutečnostech dozvěděli v rámci běžné výuky či externích programů.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

PPP – Pedagogicko-psychologická poradna

MPP – Minimální preventivní program

SEZANM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BÁRTÍK, Pavel. *Primární prevence rizikového chování ve školství: [monografie]*. Vyd. 1. Editor Michal Miovský. Praha: Sdružení SCAN, c2010, 253 s. ISBN 978-80-87258-47-7.

BÁRTÍK, Pavel. *Primární prevence rizikového chování ve školství: [monografie]*. Vyd. 1. Editor Lenka Šťastná. Praha: Sdružení SCAN, c2010, 253 s. ISBN 978-80-87258-47-7.

BÁRTÍK, Pavel. *Primární prevence rizikového chování ve školství: [monografie]*. Vyd. 1. Editor Lenka Skácelová. Praha: Sdružení SCAN, c2010, 253 s. ISBN 978-80-87258-47-7.

HESTER, Marianne. *Making an impact: children and domestic violence : a reader*. 2nd ed. Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, 2007, 287 p. ISBN 1843101572.

HRČKA, Michal. *Sociální deviace*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001, 302 s. *Základy sociologie*. ISBN 80-85850-68-0.

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011, 336 s. ISBN 978-80-7367-825-8.

MARTANOVÁ, Veronika. *Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování*. Vyd. 1. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 2012, 183 s. ISBN 978-80-87258-75-0.

MIOVSKÝ, Michal. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Vyd. 1. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 2012, 220 s. ISBN 978-80-87258-89-7.

Internetové zdroje:

Metodické doporučení Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních [online]. [cit. 2015-08-09] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny?highlightWords=metodick%C3%A9+doporu%C4%8Den%C3%AD>

Ministerstvo vnitra: Prevence kriminality [online]. [cit. 2015-08-09] Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/web-o-nas-prevence-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09Mw%3D%3D>

NEŠPOR, Karel. *Zásady efektivní primární prevence* [online]. [cit. 2013-10-11]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/zasady-efektivni-primarni-prevence>

Pedagogicko-psychologická poradna Ústeckého kraje: Poradna Litoměřice [online]. [cit. 2015-08-09]. Dostupné z: <http://www.pppuk.cz/poradny/litomerice>

Plán prevence kriminality na období 2014-2016: Město Litoměřice [online]. [cit. 2015-08-09]. Dostupné z: <http://radnice.litomerice.cz/archiv/8542/plan-prevence-kriminality-2014-2016.pdf>

Programy primární prevence: Prevence-info [online]. [cit. 2015-08-09] Dostupné z: <http://www.prevence-info.cz/dobra-praxe/programy-primarni-prevence>

Programy primární prevence [online]. [cit. 2015-08-09]. Dostupné z: http://www.majakops.cz/index.php?option=com_content

Seznam certifikovaných organizací a programů primární prevence rizikového chování: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. [cit. 2015-08-09]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/seznam-certikovanych-organizaci-a-programu-primarni-prevence?highlightWords=prevence+rizikov%C3%A9ho+chov%C3%A1n%C3%AD>

Strategie primární prevence 2013-2018: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. [cit. 2013-10-11]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/28077>

Vybrané termíny primární prevence: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. [cit. 2013-10-11]. Dostupné z: http://www.kapezet.cz/admin/data/articleFiles/31/soubor_9280456.pdf

PŘÍLOHY

Dotazník pro 5. ročník Základní školy Havlíčkova, Litoměřice

Dotazník k bakalářské práci na téma:

Programy primární prevence a jejich vliv na žáky základních škol. Ve městě Litoměřice

Milí žáci, milé žákyně,
ráda bych Vás poprosila o vyplnění **anonymního** dotazníku, který bude složit jako podklad
mé bakalářské práce. Do vašich odpovědí budu nahlížet pouze já, nikdo jiný.

Vyberte odpověď nebo vyplňte místo určené pro odpověď.

1. Cítíš se ve své školní třídě dobře? (vyber jeden bod na následující škále)

Ano Spíše ano Spíše ne Ne

2. Chodíš rád/a do školy? (vyber jeden bod na následující škále)

Ano Spíše ano Spíše ne Ne

3. Máte doma počítač?

- Ano
- Ne

4. Máte doma zavedený internet?

- Ano
- Ne

5. Máš vytvořený profil na některé ze sociálních sítí? (Facebook, Twitter, Instagram apod.)

- Ano mám - Kde?
- Ne nemám

6. Počítač používáš pro...? (můžeš vybrat více odpovědí)

- Hraní her
- Poslouchání hudby
- Příprava do školy (domácí úkoly atd.)
- Koukání na filmy
- Čtení knih
- Dopisování na sociální síti

- Vyhledávání informací
- Telefonování
- Jiné
- Počítač nepoužívám

7. Máš doma přístup k počítači?

- Ano, na počítač můžu jít, kdy chci, mám jej volně k používání.
- Ano, na počítač můžu jít, kdy chci, ale musím se nejdříve zeptat rodičů či někoho dospělého.
- Ano, k počítači mám přístup, ale jenom někdy – podle momentální situace
- Ano, k počítači mám přístup, ale mám přesně stanovený čas, od kdy do kdy můžu na počítači být.
- Ne, k počítači se dostanu pouze mimo rodinu
- Ne, nemám o tuto aktivitu zájem
- Ne, nemáme doma počítač.

8. Mluvili s tebou rodiče sourozenci nebo jiní členové rodiny o nebezpečích, které by ti mohly hrozit při neopatrném pobytu na internetu a sociálních sítích?

- Ano, mluvili se mnou o tom opakovaně
 - Ano, o něčem se zmínili
 - Ne, nic se mnou neprobírali
-

9. Pro přístup na sociální síť je nutné použít heslo. Komu bys své heslo svěřil? (můžeš vybrat více odpovědí)

- Mamince
- Tatínkovi
- Babičce nebo dědovi
- Nejlepší kamarádce/kamarádovi
- Nikomu
- Sourozenci
- Spolužákům
- Jiná odpověď:

10. Co všechno bys svěřil kamarádovi, kterého znáš pouze prostřednictvím Facebooku či jiné sociální sítě? (můžeš vybrat více odpovědí)

- Věk
- Mobilní číslo telefonu
- Adresu svého bydliště
- Co máš na sobě za oblečení (Co budeš mít na sobě až půjdeš na nějakou akci)
- Údaje o svém těle (váhu, výšku)
- Události, na které se chystáš, kterých se chceš zúčastnit
- Přesné datum narození
- Barvu vlasů a očí
- Emilovou adresu
- Adresu školy, kterou navštěvuješ
- Zážitky z dovolené, prázdnin
- Fotografie sebe
- Fotografie rodinných příslušníků
- Fotografie vašeho bytu

- Fotografie kamarádů
- Nesvěřil/ la bych žádné informace o sobě
- Jiné.....

11. Na Facebooku a internetu se po tobě často chce vyplnění osobních údajů. Které údaje bys o sobě vyplnil/la? (můžeš vybrat více odpovědí)

- Mobilní číslo
- Adresa
- Email
- Datum narození
- Rodné město a místo, kde teď žije
- Škola, kterou navštěvuji
- Rodinné vztahy
- Nevyplnil/ la bych žádné údaje
- Jiné

12. Přijde ti milá zpráva od člověka, kterého osobně neznáš. Reagoval/a bys na takový vzkaz?

- Ano, na zprávu bych odpověděl/a
- Ne, na zprávu bych neodpověděl/a

13. Sdílení informací je základem sociálních sítí. Jaké informace o své osobě bys sdílel/a se svými přáteli? (můžeš vybrat více odpovědí)

- Své pocity, nálady
- Fotografie
- Videá
- Místa, kde se momentálně nacházím
- Události, které se zúčastním nebo jsem se zúčastnil
- Hudbu, kterou poslouchám
- Své zájmy, koníčky
- Nic bych se svým i přáteli nesdílel/a
- Jiné:

14. Jaké typy fotek bys sdílel/a se svými přáteli prostřednictvím sociální sítě? (můžeš vybrat více odpovědí)

- Fotografie se svojí rodinou
- Fotografie z dovolené, prázdnin, tábora
- Fotografie mé osoby - tzv. „Selfie“
- Fotografie domácího mazlíčka
- Fotografie z různých akcí (oslavy narozenin, ozdravné pobyty apod.)
- Jiné.....
- Prostřednictvím sociální sítě bych nesdílel/a žádné fotografie

15. Podle čeho vybíráš fotografie, které chceš sdílet na sociální síti či na internetu?

.....

.....

16. Jestliže bys se rozhodl/a reagovat na nějakou nabídku (práce, brigády apod.) na internetu či sociálních sítích, Poradil/a by ses s někým o tomto úmyslu?

- Ano, určitě bych se poradil/a S kým?
- Ne, s nikým bych se neporadil/a

17. Na sociální síť ti přijde žádost o přátelství od chlapce (chlapec Marek, chodí do 8. třídy, hraje fotbal, baví ho kreslení grafitů a poslouchání hudby). Přidal/a by sis ho do svých přátel na Facebooku?

- Ano – určitě
- pravděpodobně ANO
- Pravděpodobně NE
- Ne – určitě

18. Na sociální síť ti přijde žádost o přátelství od dívky (dívka Petra, chodí do 7. Třídy, hraje volejbal, ráda maluje, poslouchá rock a hraje na kytaru). Přidal/a by sis jí do svých přátel?

- Ano – určitě
- pravděpodobně ANO
- Pravděpodobně NE
- Ne – určitě

19. Stalo se ti někdy něco mimořádného při pohybu na internetu či sociální síti? Pokud ano, tak co? (prosím napiš vlastními slovy, pokud je zde málo místa použij zadní stranu dotazníku).....

.....
.....

A teď něco o tobě:

20. Jsi:

- Chlapec
- Dívka

21. Kolik je Ti nyní let?.....

22. Máš sourozence?

- Ano, mám – kolik?
- Ne, nemám

23. Bydlíš v současnosti s?

- oběma vlastními rodiči
- jen s jedním vlastním rodičem
- vlastním rodičem a další dospělou osobou (např. s nevlastním rodičem apod.)
- Jiná možnost - uveď:.....

Děkuji Ti za odpovědi

Dotazník pro 7. ročník Základní školy Boženy Němcové, Litoměřice

Dotazník k bakalářské práci na téma:

Programy primární prevence a jejich vliv na žáky základních škol. Ve městě Litoměřice

Milí žáci, milé žákyně,

Ráda bych Vás poprosila o vyplnění **anonymního** dotazníku, který bude složit jako podklad mé bakalářské práce. Do vašich odpovědí budu nahlížet pouze já, nikdo jiný.

Vyberte odpověď či odpovědi, nebo vyplňte místo určené pro odpověď

1. Cítíš se ve své školní třídě dobře? (vyber jeden bod na následující škále)

Ano Spíše ano Spíše ne Ne

2. Chodíš rád/a do školy? (vyber jeden bod na následující škále)

Ano Spíše ano Spíše ne Ne

3. Máte doma počítač?

- Ano
- Ne

4. Máte doma zavedený internet?

- Ano
- Ne

5. Máš vytvořený profil na některé ze sociálních sítí? (Facebook, Twitter, Instagram apod.)

- Ano mám - Kde?
- Ne nemám

6. Počítač používáš pro...? (můžeš vybrat více odpovědí)

- Hraní her
- Poslouchání hudby
- Příprava do školy (domácí úkoly atd.)
- Koukání na filmy
- Čtení knih
- Dopisování na sociální síti
- Vyhledávání informací
- Telefonování
- Jiné
- Počítač nepoužívám

7. Máš doma přístup k počítači?

- Ano, na počítač můžu jít, kdy chci, mám jej volně k používání.
- Ano, na počítač můžu jít, kdy chci, ale musím se nejdříve zeptat rodičů či někoho dospělého.
- Ano, k počítači mám přístup, ale jenom někdy – podle momentální situace
- Ano, k počítači mám přístup, ale mám přesně stanovený čas, od kdy do kdy můžu na počítači být.
- Ne, k počítači se dostanu pouze mimo rodinu
- Ne, nemám o tuto aktivitu zájem
- Ne, nemáme doma počítač.

8. Mluvili s tebou rodiče sourozenci nebo jiní členové rodiny o nebezpečích, které by ti mohly hrozit při neopatrném pobytu na internetu a sociálních sítích?

- Ano, mluvili se mnou o tom opakovaně
 - Ano, o něčem se zmínili
 - Ne, nic se mnou neprobírali
-

9. Pro přístup na sociální síť je nutné použít heslo. Komu bys své heslo svěřil? (můžeš vybrat více odpovědí)

- Mamince
- Tatínkovi
- Babičce nebo dědovi
- Nejlepší kamarádce/kamarádovi
- Nikomu
- Sourozenci
- Spolužákům
- Jiná odpověď:.....

10. Co všechno bys svěřil kamarádovi, kterého znáš pouze prostřednictvím Facebooku či jiné sociální sítě? (můžeš vybrat více odpovědí)

- Věk
- Mobilní číslo telefonu
- Adresu svého bydliště
- Co máš na sobě za oblečení (Co budeš mít na sobě až půjdeš na nějakou akci)
- Údaje o svém těle (váhu, výšku)
- Události, na které se chystáš, kterých se chceš zúčastnit
- Přesné datum narození
- Barvu vlasů a očí
- Emilovou adresu
- Adresu školy, kterou navštěvuješ
- Zážitky z dovolené, prázdnin
- Fotografie sebe
- Fotografie rodinných příslušníků
- Fotografie vašeho bytu
- Fotografie kamarádů
- Nesvěřil/ la bych žádné informace o sobě
- Jiné.....

11. Na Facebooku a internetu se po tobě často chce vyplnění osobních údajů. Které údaje bys o sobě vyplnil/la? (můžeš vybrat více odpovědí)

- Mobilní číslo
- Adresa
- Email
- Datum narození
- Rodné město a místo, kde teď žije
- Škola, kterou navštěvuji
- Rodinné vztahy
- Nevyplnil/ la bych žádné údaje
- Jiné

12. Přijde ti milá zpráva od člověka, kterého osobně neznáš. Reagoval/a bys na takový vzkaz?

- Ano, na zprávu bych odpověděl/a
- Ne, na zprávu bych neodpověděl/a

13. Sdílení informací je základem sociálních sítí. Jaké informace o své osobě bys sdílel/a se svými přáteli? (můžeš vybrat více odpovědí)

- Své pocity, nálady
- Fotografie
- Videá
- Místa, kde se momentálně nacházím
- Události, které se zúčastním nebo jsem se zúčastnil
- Hudbu, kterou poslouchám
- Své zájmy, koníčky
- Nic bych se svým i přáteli nesdílel/a
- Jiné:

14. Jaké typy fotek bys sdílel/a se svými přáteli prostřednictvím sociální sítě? (můžeš vybrat více odpovědí)

- Fotografie se svojí rodinou
- Fotografie z dovolené, prázdnin, tábora
- Fotografie mé osoby - tzv. „Selfie“
- Fotografie domácího mazlíčka
- Fotografie z různých akcí (oslavy narozenin, ozdravné pobyty apod.)
- Jiné.....
- Prostřednictvím sociální sítě bych nesdílel/a žádné fotografie

15. Podle čeho vybíráš fotografie, které chceš sdílet na sociální síti či na internetu?

.....
.....

16. Jestliže bys se rozhodl/a reagovat na nějakou nabídku (práce, brigády apod.) na internetu či sociálních sítích, Poradil/a by ses s někým o tomto úmyslu

- Ano, určitě bych se poradil/a S kým?
- Ne, s nikým bych se neporadil/a

17. Na sociální síť ti přijde žádost o přátelství od chlapce (chlapec Marek, chodí do 8. třídy, hraje fotbal, baví ho kreslení grafitů a poslouchání hudby). Přidal/a by sis ho do svých přátel na Facebooku?

- Ano – určitě
- pravděpodobně ANO
- Pravděpodobně NE
- Ne – určitě

18. Na sociální síť ti přijde žádost o přátelství od dívky (dívka Petra, chodí do 7. Třídy, hraje volejbal, ráda maluje, poslouchá rock a hraje na kytaru). Přidal/a by sis jí do svých přátel?

- Ano – určitě
- pravděpodobně ANO
- Pravděpodobně NE
- Ne – určitě

19. Stalo se ti někdy něco mimořádného při pohybu na internetu či sociální síti? Pokud ano, tak co? (prosím napiš vlastními slovy, pokud je zde málo místa použij zadní stranu dotazníku).....

.....
.....

20. S Kamarádem/kamarádkou jste natočili vtipné a bláznivé video. Tvůj/ tvoje kamarád/ ka ho chce dát na internet, i přesto, že ty si to nepřeješ a jsi zásadně proti. Jak by si v dané situaci reagoval/la ty?

.....
.....

21. Tvé kamarádce/kamarádovi píše často cizí osoba neslušné vzkazy. Nejprve se vše zdálo jako legrace, nyní je to tvému kamarádovi/kamarádce již nepříjemné a požádá tě o radu, co by měl/měla udělat. Co by si jí/jemu v dané situaci poradil/la ty?

.....
.....

22. Na sociální síti se objeví video, kde někdo fyzicky ubližuje tvému kamarádovi či kamarádce. Video viděli všichni tvoji přátelé, ale rozhodli se s tím nic nedělat. Co by si v dané situaci dělal/la ty?

.....
.....

A teď něco o tobě:

23. Jsi:

- Chlapec
- Dívka

24. Kolik je Ti nyní let?.....

25. Máš sourozence?

- Ano, mám – kolik?
- Ne, nemám

26. Bydlíš v současnosti s?

- oběma vlastními rodiči
- jen s jedním vlastním rodičem
- vlastním rodičem a další dospělou osobou (např. s nevlastním rodičem apod.)
- Jiná možnost - uveď:.....

Děkuji Ti za odpovědi